

10

2005
ročník 57

40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

- 310 _____ **Investování do znalostí/** Chris Batt
- 312 _____ **JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ**
- 313 _____ **Věk a vzdělání pracovníků knihoven v roce 2004/** Vít Richter
- 316 _____ **Zvukové knihy v roce.../** Jitka Němcová
- 317 _____ **Akvizice vysokoškolských skript a učebnic ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové/** Olga Pitašová
- 319 _____ **Vzpomínka na Ivo Markvarta/** Hana Jirkalová
- 320 _____ **120 let Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze – 1/** Jarmila Okrouhliková
- 324 _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Obecní knihovny očima metodičky/ Darina Králová
Projekt KIS3G a cesta ke Slovenské knihovně/ Dušan Katuščák
Kooperace knihoven v Německu/ Barbara Schleihagen
- 328 _____ **Cena Paměť světa pro Národní knihovnu ČR/** Hana Jirkalová
- 334 _____ **Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice – 9/** Jitka Ledvinová
- 336 _____ **Don Quijote v českých adaptacích pro děti a mládež/** Helena Zbudilová
- 336 _____ **KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA... J. H. Krchovský/** Jan Meier
- 337 _____ **KRONIKA**
Knihovnik Evžen Lukeš/ Boris Mědílek
- 339 _____ **Digitální projekty a programy v České republice a v angloamerické oblasti – 4/** Vesna Škodová
- 340 _____ **SYLVA ŠIMSOVÁ ODPOVÍDÁ Z ANGLIE**
- 342 _____ **ZE SVĚTA**
- 343 _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY NK ČR**
- 344 _____ **KNIHOVNY V TISKU**

_____ **Druhý ročník Polabského knižního veletrhu**

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno
v Nakladatelství a vydavatelství Academia

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Hana Jirkalová
Redaktorka: Olga Vašková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Redakce a inzerce: Legerova 61, 120 00 Praha 2,
tel.: 224 941 159, 224 941 976, l. 226, 264,
e-mail: ctenar@academia.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Bínová (předsedkyně),
Ing. Aleš Brožek, Mgr. Jan Helcelet, Ing. Jan Kaňka,
PhDr. Šárka Kašpárková, PhDr. Ladislav Kurka,
PhDr. Jan Meier, Mgr. Petra Miturová,
Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,
PaedDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,
PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá firma
ALL PRODUCTION, P.O. BOX 732, 111 21 Praha 1.
Call centrum:
tel.: 234 092 851, fax: 234 082 813
e-mail: predplatne@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu
PNS a.s. – drobný prodej.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvem poštovní přepravy Praha
čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,
dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98
Předplatné pro Slovensko: L.K. PERMANENT, s.r.o.,
P.O. BOX 4, 834 14 Bratislava 34,
tel.: 004217/444 537 11, fax: 004217/443 733 11
Cena jednoho čísla 60 Sk, roční předplatné 660 Sk,
roční předplatné 440 Kč

Časopis vychází s podporou dotace
z programu MK ČR Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit
publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 7. 10. 2005
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- Investing in knowledge (*Chris Batt*) /310
Age and education among library workers in 2004
(*Vít Richter*) /313
Audio books in ... (*Jitka Němcová*) /316
Acquisition of higher education institute lecture notes
and textbooks at the Study and Research Library in Hradec Králové
(*Olga Pitašová*) /317
120th anniversary of the Museum of Applied Arts in Prague.
Chronicle – 1 (*Jarmila Okrouhliková*) /320
From abroad: Local libraries through the eyes of a procedural
consultant (*Darina Králová*) /324, The KIS3G Project and
the road to the Slovak digital library – 1 (*Dušan Katuščák*) /325,
Cooperation between libraries in Germany
(*Barbara Schleihagen*) /329
Prison libraries in the West and the Czech Republic – 9
(*Jitka Ledvinová*) /334
Don Quixote in Czech adaptations for children and youngsters
(*Helena Zbudilová*) /336
Chronicle: Librarian Evžen Lukeš (*Boris Mědílek*) /337
Digital projects and programmes in the Czech Republic
and the Anglo-American sphere – 4 (*Vesna Škodová*) /339
Regular features

AUS DEM INHALT

- Investieren in die Kenntnisse (*Chris Batt*) /310
Alter und Bildung der Bibliotheksdachaffenden im Jahre 2004
(*Vít Richter*) /313
Tonbücher im Jahre... (*Jitka Němcová*) /316
Akquisitionen der Hochschulschriften und Lehrbücher in der
Wissenschaftlichen und Studienbibliothek in Hradec Králové
(*Olga Pitašová*) /317
120 Jahre der Bibliothek des Kunstgewerbemuseums in Prag
(*Jarmila Okrouhliková*) /320
Aus dem Ausland: Gemeindebibliotheken mit Augen der
Methodikerin (*Darina Králová*) /324, Projekt KIS3G und
der Weg zur Slowakischen Bibliothek – 1 (*Dušan Katuščák*) /325,
Bibliothekskooperation im Deutschland
(*Barbara Schleihagen*) /329
Gefangnisbibliotheken in der Westwelt und in der TschR – 9
(*Jitka Ledvinová*) /334
Don Quijote in tschechischen Adaptationen für Kindern
und Jugend (*Helena Zbudilová*) /336
Chronik: Bibliothekar Evžen Lukeš (*Boris Mědílek*) /337
Digitalprojekte und – programme in der TschR und in der
angloamerikanischen Region – 4 (*Vesna Škodová*) /339
Regelmässige Spalten

INVESTOVÁNÍ DO ZNALOSTÍ

Tento příspěvek se zabývá novou rolí muzeí, knihoven a archivů, v níž vystupují jako hybná síla společenských změn a rozvoje znalostní společnosti jednadvacátého století. Na příkladu práce v Radě muzeí, knihoven a archivů si ukážeme, jak je možné rozvíjet nabídku nových služeb, které by přitáhly další zájemce a udržely ty dosavadní, aby všichni společně mohli využívat sbírky anglických muzeí, knihoven a archivů. Zvláštní pozornost je věnována vzrušujícím možnostem nabízeným technologiemi informační společnosti, které dokáží vytvořit virtuální sbírky ušité na míru individuálnímu uživateli.

VSTŘÍC SPOLEČNOSTI ZNALOSTÍ

O cestě ke znalostní společnosti už toho bylo napsáno dost: jak jiný bude život, čím se bude společnost řídit, až snadný přístup k informacím a znalostem bude běžnou součástí života každého občana. Země celého světa usilují o přední příčku v soutěži o zavedení znalostní ekonomiky a vytvářejí průmysl i ekonomiku, které by to zvládly, syntetizují a přidávají hodnotu ke znalostem na světové scéně. Mezinárodní organizace jako Evropská unie a UNESCO investují hlavně do vytváření nových příležitostí, aby lidé měli prospěch ze služeb nabízených na síti a mohli vytvořit příklad, jak by měla rozvinutá znalostní společnost vypadat. Definice toho, co přesně znalostní společnost je, nebo kdy se země stane rozvinutou znalostní společností, zůstává předmětem politických a akademických diskuzí. Ve svém příspěvku bych se chtěl vyhnout rozsáhlému zkoumání tohoto tématu. Nemíním předkládat objektivní prohlášení o podstatě a hodnotách znalostní společnosti. Raději bych zkoumal nové trendy objevující se jako část znalostní ekonomiky a demonstrující společenskou a ekonomickou hodnotu muzeí, knihoven a archivů, které se stávají jakýmsi razícím štítem při rozšiřování přístupu k bohatým ložiskům informací a znalostí pro vzdělání, pro rozvoj komunit, pro tvořivost, pro ekonomiku a podnikání, pro porozumění a také aby lidem umožnily žít plnější život. Tohle snad definuje naše usilování o znalostní společnost mnohem účinněji. Lidé, jejichž životním je vyhledávání informací a poznatků pro druhé (jako knihovníci, informatici, muzejníci, archiváři a učitelé), znají hodnotu znalostí. Vědí, že jsou hnací silou vzdělávání, že zvyšují porozumění světu kolem nás. Bohužel většina těch ostatních si neuvědomuje, jaký vliv může mít dobrá informace v rozhodovacím procesu, ve snaze pochopit nové aspekty života, při získávání nových dovedností a rozvíjení tvůrčích schopností. To vše ale také naznačuje, že pracovníci zabývající se znalostmi jsou významnými činiteli společenského rozvoje a předávání dovedností. Existuje-li nějaké téma společné různým typům znalostních společností, pak je to otázka, jak dostat na síť zdroje informací a znalostí, aby byly snadno dostupné i ze vzdálených míst (třeba po internetu); aby existoval dostupný soubor znalostí (či obsahů) a aby tu byl mechanismus, který by zajistil, že budou doručeny lidem se všemi typy potřeb, schopností, zájmů a dovedností. Takže management obsahů, studium chování uživatelů a návštěvníků a rozvoj služeb jsou našimi společnými klíčovými tématy. Z důvodů, kterými se budu zabývat později, bych tyto složky nazval sbírky (collections), spojení (connections) a spotřebitelé (customers).

POLITIKA ZNALOSTNÍ SPOLEČNOSTI VE VELKÉ BRITÁNII

Rozšiřování přístupu k novému globálnímu zdroji, jakým byl v osmdesátých letech internet s jeho možnostmi, probíhalo ve Velké Británii – podobně jako v mnoha dalších zemích – hned od začátku. Na počátku devadesátých let byla Joint Academic Network – JANET (Spojená akademická síť) významným tahounem znalostních služeb v univerzitním sektoru, zatímco různé experimenty ve veřejném sektoru měly ukázat, do jaké míry může být širší přístup k informacím na síti a jejich kvalifikované vyhledávání poskytováno i ve veřejných knihovnách. Dva příklady takových programů, oba byly financovány odborem

výzkumu a vývoje Britské knihovny, jsou Croydon Libraries Internet Project – CLIP¹ (Projekt internet v croydonských knihovnách) a IT Point in Solihull² (IT bod v Solihullu), šlo o vůbec první vzdělávací centrum v oboru ICT ve veřejných knihovnách.

Je jisté, že od té doby, co byla v roce 1997 zvolena Blairova vláda, využila expertizy a plánování k včasnému rozhodnutí o rozvoji informačních a komunikačních technologií jako prostředků k vytvoření nejlepší znalostní společnosti ve světovém měřítku.

„Informace je klíčem k moderní době. Nová informační epocha nabízí pro budoucnost možnosti omezené jen naší představivostí. Potenciál nových elektronických sítí bere dech – stojíme před změnami tak hlubokými a tak širokými jako byla zemědělská nebo průmyslová revoluce v minulosti.“

Chtěl bych ujistit, že každý ve Spojeném království má šanci využít této chvíle – informační éra nabízí nové příležitosti k větší prosperitě a vyšší kvalitě života.“

Premiér Tony Blair v projevu Naše informační éra (1997)

Státní organizace jsou vybízeny k podávání návrhů na projekty podporující tuto novou politiku. Ta byla zajištěna i pozoruhodnými investicemi (více než jedna miliarda liber) do rozvoje širokopásmového připojení k internetu, zvyšování přístupu k novým technologiím, školení v jejich používání a do vytvoření nového digitálního obsahu vzdělávání. Projekty zahrnují vytvoření online univerzity s názvem Univerzity for Industry, dále investice, které přinášejí hardware a kvalifikaci v jeho používání do domovů nejchudších lidí v zemi, vytváření komunitních školicích center, kde jsou ICT a hlavně internet používány k rozvíjení kvalifikace a porozumění v komunitě.

První velký projekt organizace, v níž pracuji, tedy v Radě muzeí, knihoven a archivů, se zformoval v roce 2000 a jeho úkolem bylo řídit vládní program People's Network (Lidová síť), v jehož rámci měla být vytvořena školicí střediska ICT ve všech 4300 veřejných knihovnách. V rámci tohoto programu bylo instalováno více než 30 000 terminálů s širokopásmovým připojením k internetu v 92 % veřejných knihoven s tím, že všechny budou připojeny do dvou let, což přišlo na necelých sto milionů liber. Nedávné nezávislé studie ukázaly, jak závažný byl People's Network jako prostředek, který přitáhl nové uživatele k ICT, umístil zdroje na síť a položil tak základy znalostní společnosti. (<http://www.mla.gov.uk/action/pn/impact.asp>)

Vedle People's Network byla Rada muzeí, knihoven a archivů vládou požádána, aby pracovala na programu digitalizace dotovaném 50 miliony liber, v jehož rámci by byly vytvořeny online zdroje pro celoživotní vzdělávání, které by využívaly sbírek muzeí, knihoven a archivů. Výsledkem je EnrichUK (www.enrichuk.net) – portál poskytující přístup ke 150 rozličným zdrojům digitálních služeb v rozsahu od virtuálních muzeí k digitálním archivům nových filmů, od kompletního archivu plánů kostelů k online nástrojům výběru beletrie podle nálady a obsahu. Program EnrichUK je považován za přelomový hned z několika důvodů:

- Zřetelně ukazuje nově se objevující význam digitalizace (kdy obsah je surovinou pro vytvoření služeb na síti).
- Potvrzuje možnost školit mnoho lidí najednou, protože funguje ve třech stovkách organizací, a společně vytvářet digitální zdroje v průmyslovém měřítku.
- Vyzdvihuje význam skutečnosti, že každý může plně využívat znalostí obsažených ve sbírkách muzeí, knihoven a archivů.

Vláda Spojeného království zastává názor, že všeobecný přístup k informačním a komunikačním technologiím a zdrojům na síti je základem pro vytvoření moderní společnosti. Koncem roku 2004 vydala přehled zavádění širokopásmového internetu v celostátním měřítku (Enabling a Digitally United Kingdom³), čímž dala impuls k rychlému a soustředěnému vytváření všeobecného přístupu, který urychlí vytvoření poptávky a trhu pro zralou znalostní společnost.

Vedle toho vypracoval odbor pro vzdělávání a kvalifikaci *pětiletou strategii rozvoje e-learningu* zaměřeného tak, aby vytvořil prostředí pro individuální vzdělávání. Každý by využíval ty zdroje, které by vyhovovaly jeho vlastnímu stylu učení. Taková individualizace přístupu ke službám na síti představuje

hlavní trend pro budoucí využívání znalostí na síti. Lze očekávat, že se nebude uplatňovat jen jako e-learningová strategie, ale také v řadě nových odvětví nestátní sféry na internetu (např. online účty pro nakupování) a co je nejdůležitější pro rozvoj znalostní společnosti, to je souběh služeb mezi různými organizacemi, které se zaměřují na přístup ke zdrojům znalostí napříč celým veřejným sektorem, spíše než na definování obsahu využitelných prostřednictvím znalostí vlastnické instituce. Vráťím se k této věci při úvahách o pravděpodobném vývoji v krátko- a střednědobém výhledu.

ROLE MUZEÍ, KNIHOVEN A ARCHIVŮ VE ZNALOSTNÍ SPOLEČNOSTI

Muzea, knihovny a archivy mají mnoho společného, od jejich veřejné hodnoty až po všeobecnou přístupnost. Ale v kontextu znalostní společnosti mají tyto instituce tři složky a postupy, které jsou bezprostředně přesvědčivé a závažné pro ty, kteří v jakékoli zemi zájímající se o budování znalostní společnosti přijímají rozhodnutí.

Nejviditelnější z těchto složek jsou **sbírky** (nebo obsahy, jak jsem je nazýval v první části svého příspěvku). Muzea, knihovny a archivy sbírají věci; jsou skladišti naší kultury, našich zkušeností, naší historie; jsou bankami, v nichž je uložena naše paměť proto, aby sloužila všeobecnému prospěchu. Avšak aby tyto instituce měly nějakou hodnotu, musí být víc než skladišti. Musí vytvářet nějaké mechanismy, jimiž propojí sbírky s lidmi, aby k nim bylo možno přesunout hodnotu jejich obsahů – pro vzdělávání, pro podnikání, pro tvůrčí snažení nebo prostě pro radost! Všechna muzea, všechny knihovny a archivy proto poskytují **přístup** ke svým sbírkám a nabízejí různé **služby** (jako prostředek spojování lidí). Jsou-li tyto instituce zavázány rozšiřovat co nejvíce přístup ke svým sbírkám, musí tedy pečlivě studovat okruh svých potencionálních **uživatelů** i to, jaké služby jim nabídnou, aby co nejvíce vyšly vstříc jejich různorodým potřebám. Muzea, knihovny i archivy v sobě spojují tři složky: **sbírky, doručovací mechanismy, uživatele a zájemce**.

Jeli tedy skladovací funkce těchto institucí rozhodující – jsou zdrojem obsahů služeb poskytovaných na síti, to, co z nich dělá opravdové znalostní instituce je fakt, že se usilovně snaží tuto funkci překračovat a vytvářet spojení mezi lidmi a znalostmi. Jakožto znalostní instituce nabízejí lidem surovinu pro jejich budoucnost.

Dokončení v příštím čísle
Překlad hj

O D K A Z Y :

- 1 <http://www.cordis.lu/libraries/en/plis/croydon.html>
- 2 <http://www.ukoln.ac.uk/services/paers/ukoln/ormes-1997-02/>
- 3 www.cabinetoffice.gov.uk/publications/reports/digital/digitalframe.pdf

JAK VYSLOVOVAT JMÉNA CIZÍCH AUTORŮ

Rubriku připravujeme ve spolupráci s Jednotou tlumočnicků a překladatelů, tituly do ní vybíráme z nabídky nakladatelů.

BESSON, Philippe [**beson, filip**]: *Florenťan*
 BUCKLAND, Toby [**baklend, touby**]: *Zahradní ploty a zídky*
 COLLINS, Roger [**coulins, rodžr**]: *Evropa raného středověku 300–1000*
 CONNAUGHTON, Richard [**konót, ričrd**]: *Vycházející slunce a skolený medvěd*
 GRIMBERT, Pierre [**grimbér, pjér**]: *Věčný stařec. Tajemství ostrova Ji 4*
 JOYCE, David – BRICKELL, Christopher [**džojz, dejvid – brikel, kristofr**]: *Řez a tvarování dřevin*
 NEUHAUSER, Johannes – HELLINGER, Bert [**nojhauser, johanes – helinger, bert**]: *Partnerské terapie*
 Berta Hellingera

Věk a vzdělání pracovníků knihoven v roce 2004

Vzdělávání pracovníků je obecně chápáno jako jeden z nejdynamičtějších faktorů rozvoje současné společnosti a nejnakladatelskému tomu je i v oblasti knihoven. Knihovnictví a informační činnost patří k oborům, kde v souvislosti s využitím informačních technologií dochází k zásadním proměnám obsahu profese, což je spojeno s potřebou aktivního celoživotního vzdělávání pracovníků. Význam celoživotního vzdělávání pracovníků knihoven je potvrzen i čistě ekonomickou kalkulací výdajů na činnost knihoven, kde se podíl prostředků věnovaných na mzdové náklady trvale zvětšuje a běžně dosahuje padesáti a více procent. Je zřejmé, že pokud knihovna chce uvažovat o racionalizaci či zefektivnění své činnosti, jednou z klíčových oblastí, na kterou se musí zaměřit, jsou vlastní pracovníci, jejich vzdělání, dovednosti a schopnosti pro plnění úkolů vyplývajících z poslání knihovny.

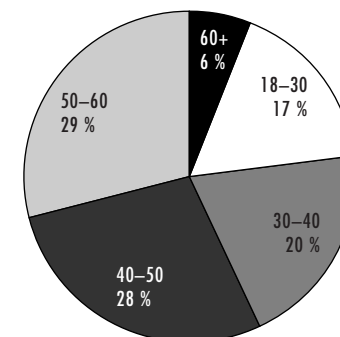
V České republice proběhly v letech 1999¹ a 2004 dva rozsáhlé průzkumy vzdělanostní struktury pracovníků knihoven, které mapují situaci v jednotlivých typech knihoven a umožňují formulovat závěry a podněty pro další rozvoj. Následující příspěvek přináší vybrané informace o výsledcích průzkumu z roku 2004² a srovnání údajů se stavem v roce 1998.

Výsledky prvního průzkumu z roku 1999 přispěly k formulování principů mimoškolního vzdělávání pracovníků knihoven v oblasti informačních technologií, které bylo naplňováno zejména v rámci dotačních programů Ministerstva kultury ČR **VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání knihovníků a v Programu podpory výkonu regionálních funkcí knihoven**. Výsledky byly dále využity při přípravě katalogu prací – profese knihovník. V průběhu září a října 2004 byl průzkum opakován, což umožnilo provést analýzu a porovnání trendů ve vývoji knihovnické profese. Důležitým impulsem byl také přechod na nový katalog prací (k 1. 1. 2004), který v šestnácti platových třídách nově definoval požadavky na knihovnickou profesi pro oblast rozpočtových a příspěvkových organizací.

Dotazníkem bylo obesláno celkem 1236 knihoven, z toho cca 780 veřejných³ a 456 knihoven specializovaných.⁴ Dotazník vyplnilo a vrátilo celkem 903 knihoven, tj. 73 % z celkového množství oslovených, což je o tři sta knihoven více než v roce 1999, kdy se průzkumu zúčastnilo 569 knihoven. Souhrn dat obsahuje informace o více než 6500 zaměstnanců knihoven. Dotazník vyplnily až na ojedinělé výjimky všechny větší a významné veřejné i specializované knihovny. Vysoké návratnosti dotazníků odpovídá i velmi dobrá reprezentativnost většiny získaných údajů, i když pro skupinu vojenských a školních knihoven je nutno zjištěné údaje chápat jako orientační, protože počet knihoven zúčastněných v průzkumu nebyl zcela reprezentativní.

Věková skladba pracovníků knihoven

Dominantní věkovou skupinu v českých knihovnách tvoří pracovníci ve věku 30–50 let, kterých bylo 2724 (tj. 49 %). Celkem 1945 zaměstnanců (35 %) tvořilo druhou nejsilnější věkovou skupinu nad 50 let; zaměstnanci ve věku 18–30 let byli nejméně zastoupenou věkovou skupinou s počtem 950 (17 %). Oproti roku 1998 došlo k mírnému zvýšení (2 %) u kategorie nejmladších zaměstnanců, k poklesu o 6 % u zaměstnanců věkové kategorie 30–50 let a ke zvýšení o 5 % u věkové skupiny zaměstnanců nad 50 let.

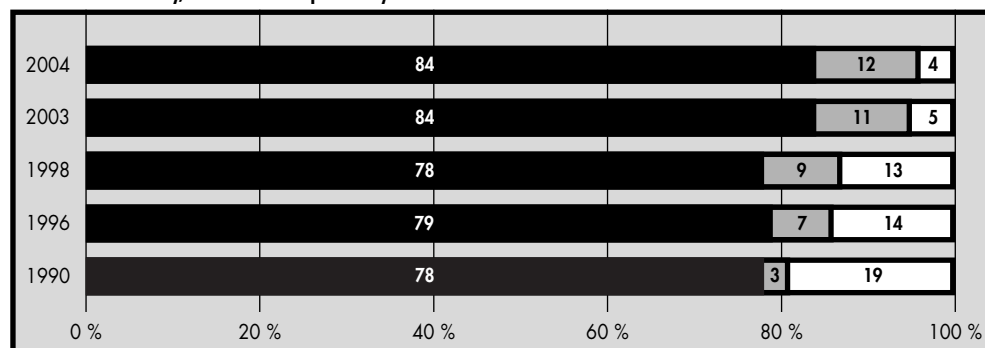
Věkové složení knihovníků – rok 2004

Dominantní věkovou skupinou ve **veřejných knihovnách** byli rovněž pracovníci ve věku 30–50 let, kterých bylo 2051 (tj. 51 %). Celkem 1327 zaměstnanců (33 %) tvořilo druhou nejsilnější věkovou skupinu (nad 50 let) a zaměstnanci ve věku 18–30 let byli nejméně zastoupenou věkovou skupinou s počtem 657 (16 %). Oproti roku 1998 se o plných 5 % zvýšila skupina zaměstnanců ve věku nad 50 let, a to na úkor mladších věkových skupin.

Mírně odlišné proporce můžeme zaznamenat ve skupině **specializovaných knihoven**. Zde se objemově vyrovnaly dvě hlavní skupiny: mírně dominantní složkou byla věková skupina 30–50 let (42 %) a zaměstnanci ve věku nad 50 let (39 %, což je o 6 % více než ve veřejných knihovnách). Nejmladší věková skupina zaměstnanců (18–30 let) byla zastoupena 18 % s pozitivním trendem nárůstu o 4 % oproti stavu z roku 1998.

Věkovou skladbu zaměstnanců knihoven, jak ji ukázaly výsledky průzkumu, nelze považovat za dobrou. Zejména je nepříznivý poměr mezi zaměstnanci v nejmladší sledované skupině (18–30 let) a skupině blížící se věku odchodu do důchodu (50–60 let), který činí v celostátním měřítku hodnotu 0,59 a je ve skupině veřejných i specializovaných knihoven shodný. Tento poměr je v síti veřejných knihoven nejméně příznivý v městských knihovnách ve městech s počtem obyvatel do 5000, kde dosahuje hodnoty pouhých 0,29, a v městských knihovnách ve městech s počtem 5000–20 000 obyvatel s hodnotou 0,36. Oproti roku 1998 došlo k výraznému omlazení kádru pracovníků v krajských knihovnách z poměru 0,45 na hodnotu 0,74.

Poměr mezi knihovníky, THP a ostatními pracovníky

Ze skupiny specializovaných knihoven mají nepříznivý poměr mezi nejmladší a nejstarší věkovou skupinou lékařské knihovny (0,25), knihovny z oblasti výzkumu (0,33) a ústřední specializované knihovny (0,42). Pozitivní trend můžeme zaznamenat v muzejních (0,66) a zejména ve vysokoškolských knihovnách (0,88), které se již v roce 1998 pohybovaly na hodnotě 0,81.

Vzdělanostní skladba pracovníků knihoven

Srovnání s daty z průzkumu z roku 1999 umožňuje sledovat v delším časovém horizontu proporce mezi odbornými pracovníky knihoven (knihovníky), technicko-hospodářskými pracovníky (THP) a ostatními pracovníky. V posledních patnácti letech výrazně poklesl počet „ostatních“ pracovníků, resp. poklesl počet pracovníků bez kvalifikace, kteří byli v knihovnách zařazeni do dělnických profesí. Zatímco podíl „ostatních“ pracovníků v roce 1990 činil 18,7 %, v roce 2004 to byly již pouze 4,3 %. Současně vzrostl podíl knihovníků ze 77,8 % v roce 1990 na 84 % v letech 2003 a 2004. Obdobně stoupl podíl THP z 3,5 % v roce 1990 na 11,7 % v roce 2004. Uvedené trendy signalizují, že se kvalifikační struktura pracovníků knihoven zkvalitňuje.

V celku veřejných knihoven mělo největší procento odborných pracovníků – knihovníků ukončeno **středoškolské vzdělání** knihovnického typu (střední nebo vyšší odborné) – 43 % (46,5 % v r. 1998). Druhou nejčastěji zastoupenou skupinou byli pracovníci se středním vzděláním neknihovnického zaměření (ÚSV, ÚSO,

VOŠ). Tito pracovníci tvořili ve veřejných knihovnách podíl 35 % (v r. 1998 30,6 %). Vysokoškolsky vzdělaných pracovníků (bakalářské a magisterské studium) bylo v získaném souboru celkem 20 % (v r. 1998 18,4 %), z toho 10 % (v r. 1998 12,5 %) s vysokou školou knihovnického a 10 % (v r. 1998 5,9 %) s vysokou školou neknihovnického zaměření. Celkovou kvalifikační skladbu doplňovali pracovníci se základním vzděláním. V souboru veřejných knihoven tvořili 2% podíl (v r. 1998 4,5 %). V oblasti veřejných knihoven můžeme oproti roku 1998 zaznamenat celkový trend snižování podílu pracovníků s knihovnickým vzděláním a současně i mírné zlepšení vzdělanostní struktury, tj. nárůst podílu pracovníků s vysokoškolským vzděláním a pokles podílu pracovníků se základním vzděláním.

U **specializovaných knihoven** byla kvalifikační skladba odlišná, ale podstatně je, že vzájemné proporce zůstaly od roku 1998 téměř beze změny. Nejvíce odborných pracovníků – knihovníků mělo rovněž středoškolské vzdělání knihovnického (35 %, v r. 1998 32,8 %) a neknihovnického (26 %, stejně jako v r. 1998) zaměření. Na rozdíl od sítě veřejných knihoven zde však pracoval vysoký podíl pracovníků s vysokoškolským vzděláním neknihovnického typu (21 %, stejně jako v r. 1998) i vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných knihovníků (16 %, stejně jako v r. 1998). Souvisí to s oborovým zaměřením těchto knihoven a z toho vyplývajících nároků na oborové znalosti.

Zatím stále velmi malý podíl tvoří absolventi novějších typů studia, jakými jsou vyšší odborné školy a bakalářské stupně vysokých škol. Ve skupině veřejných knihoven se podíl absolven-

tů těchto škol pohybuje do 1 %, ve specializovaných knihovnách nalézají větší uplatnění absolventi vyšších odborných škol knihovnického zaměření.

Zastoupení podle pohlaví

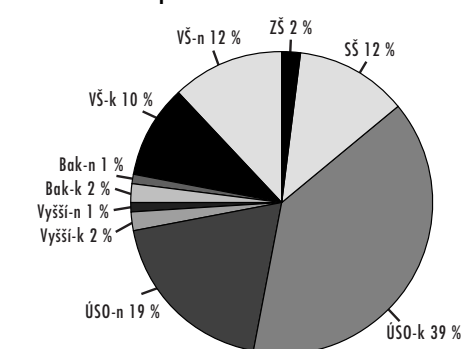
Z hlediska zastoupení podle pohlaví v knihovnách naprosto převažují ženy, muži tvoří v průměru 9 % a jejich podíl se oproti roku 1998 zvýšil o 1,6 %. Ve veřejných knihovnách **muži tvořili v průměru 7,2 % (v r. 1998 6,3 %)**. Největší podíl mužů vykazaly krajské knihovny, kde jejich zastoupení dosáhlo hodnoty 12,6 % (v r. 1998 11,7 %). V místních a malých městských knihovnách se pohybuje podíl mužů v rozmezí 1,5 až 1,9 %.

V některých typech specializovaných knihoven je feminizace o něco nižší (muži tvořili podíl 10,4 %), ale i zde zaznamenáváme výrazné posuny. Například u ústředních specializovaných knihoven je podíl mužů 17,2 % (v r. 1998 13,1 %), v knihovnách z oblasti výzkumu a AV ČR naopak podíl mužů poklesl na 7 % (v r. 1998 13,6 %). Největší pokles podílu mužů zaznamenáváme v lékařských knihovnách: z 18,8 % v roce 1998 na 3,9 % v roce 2004. Zvýšení podílu mužů lze naopak zaznamenat u vysokoškolských knihoven – růst z 8 % v roce 1998 na 14,6 % v roce 2004.

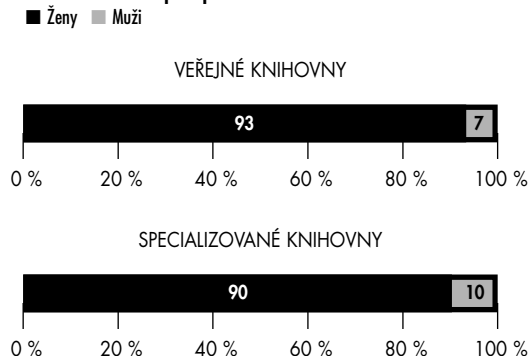
Závěry

1. Oproti roku 1990 i 1998 se zvýšil počet kvalifikovaných pracovníků a poklesl počet pracovníků bez vzdělání a potřebné kvalifikace. Z hlediska struktury vzdělání došlo k poklesu počtu pracovníků se základním vzděláním. Výrazně se zvýšil podíl pracovníků,

Složení knihovníků podle dosaženého vzdělání – rok 2004

Poměr žen a mužů pracujících v knihovnách – rok 2004

- kterí mají střední nebo vysokoškolské vzdělání neknihovnického zaměření.
2. V knihovnách pracuje stále větší podíl pracovníků (47 %), kteří absolvovali středoškolské nebo vysokoškolské studium v jiné specializaci, než je knihovnictví.
 3. Nepatrně poklesla úroveň feminizace profesí (z 93 % na 91 %). Ve specializovaných knihovnách dosahuje podíl žen 87 %.
 4. Nadále pokračuje nepříznivý trend stárnutí ve struktuře pracovníků knihoven. Zvýšil se

podíl pracovníků starších 50 let (z 30 % na 35 %). Stoupl i podíl pracovníků ve věkové kategorii nad 60 let. Kategorie mladších pracovníků zůstala beze změny (37 %).

5. Pracovníci knihoven zůstávají své instituci věrni. Stoupl počet pracovníků, kteří jsou v knihovně zaměstnáni více než 10 let. Podíl této skupiny se zvýšil ve veřejných i specializovaných knihovnách cca o 17 %.

VÍT RICHTER
Vit.Richter@nkp.cz

O D K A Z Y :

1. HOUŠKOVÁ, Zlata. Průzkum věkové, vzdělanostní a mzdové situace v knihovnách České republiky. Čtenář. 2000, roč. 52, č. 5, s. 128–130, č. 6, s. 160–164, č. 7/8, s. 192–197, č. 9, s. 240–242. JÍLEK, Jan, RICHTER, Vít, HOUŠKOVÁ, Zlata. Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven v ČR. In *Knihovny současnosti 2000*. Brno : Sdružení knihoven, 2000. s. 225–327. ISBN 80-86249.
2. RICHTER, Vít, HOUŠKOVÁ, Zlata, HEJHÁLKOVÁ, Marta. Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven v ČR v roce 2003 a 2004 a srovnání se stavem roku 1998 : Zpráva z průzkumu [online]. Praha : Národní knihovna, 2005, 18.7.2005 [cit. 2005-08-31]. Čeština. Dostupný z WWW: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=04_Analyza.htm>.
3. Pro účely tohoto průzkumu je pojem „veřejná knihovna“ používán pro základní knihovny zřizované nebo provozované obcí, krajem a Ministerstvem kultury ČR (tj. včetně Moravské zemské knihovny a Národní knihovny ČR, tyto knihovny jsou zařazeny v kategorii „krajská knihovna“). Veřejné knihovny byly rozděleny do kategorií podle počtu obyvatel místa, kde působí.
4. Pro účely tohoto průzkumu je pojem „specializovaná knihovna“ používán pro vysokoškolské, lékařské, muzejní, vojenské, školní knihovny, pro knihovny z oblasti výzkumu a jiné specializované knihovny.

Zvukové knihy v roce...

Již sedmý seminář z cyklu nazvaného Zvukové knihy v roce..., určený pracovníkům zvukových oddělení městských knihoven, se uskutečnil 17. května 2005 v Městské knihovně v Třebíči.

Našimi každoročními hosty jsou již od prvního ročníku semináře vedoucí knihovny K. E. Macana v Praze Dagmar Turková a Renáta Meyerová. Stejně jako v minulých letech i letos seznámily přítomné s činností knihovny, která je hlavním výrobcem a dodavatelem zvukových knih i knih v bodovém písmu a také garantem smluv potřebných k půjčování zvukových knih. Proto všechny zajímá jejich ediční plán, počet titulů, který je v aktuálním roce k dispozici, i všechny další změny a aktivity v této knihovně probíhající. Letos mají k dispozici jedno digitální nahrávací studio a dvě analogová, z nichž jedno se také bude digitalizovat. Tím bude zaručena vyšší kvalita nahrávek, čistší zvuk.

Knihovna má velice dobře zpracovaný elektronický katalog knih (www.ktn.cz), je možné vyhledávat

i podle katalogového čísla, což je výhodné zejména při dohledávání starších titulů, např. pro potřebu oprav kazet. U každé knihy je uvedena krátká anotace. Dagmar Turková žádá všechny, kteří by objevili jakoukoliv chybu (záměna autora, anotace apod.), aby napsali na adresu knihovny – ktn@ktn.cz, protože katalog se vytvářel z různých podkladů a při takovém množství titulů se může stále ještě nějaká nepřesnost objevit.

Dalšími hosty byli Mgr. Renata Rucká a Mgr. Pavel Wiener, ředitel Institutu rehabilitace zrakově postižených UK FHS Praha (<http://www.cuni.cz/UK-682.html>).

Mgr. Rucká představila přítomným svoji knihu Bestseller o životě (http://www.nutsproduction.org/02_novinky.htm), vyprávěla o důvodech jejího vzniku a vyjádřila potěšení, že se opět mohla podívat do knihovny, protože svět je malý a i ona vystudovala knihovnictví. Protože měla k dispozici několik výtisků, na závěr uspořádala malou autogramiádu.

Mgr. Wiener pak seznámil účastníky se službami, které Institut poskytuje nejen zrakově postiženým, ale např. simulaci prostředí nevidomého a prostorovou orientaci si zde mohou vyzkoušet i vidící. Jeho vyprávění o práci se zrakově postiženými bylo velmi působivé, protože bylo konkrétní – Pavel Wiener pracuje se zrakově postiženými více než 30 let, a tak jejich handicap nahlíží především z praktické stránky každodenního života.

Poté už přišla na řadu informace o promítání filmů pro zrakově postižené v naší knihovně. V Městské knihovně v Třebíči jsme v rámci Filmového klubu pro nevidomé poprvé promítali film Zapomenuté světlo – film v obrazové podobě s vnořeným komentářem, který nám laskavě zapůjčil a sám se promítání osobně zúčastnil Dr. Michal Kuchař z brněnského Občanského sdružení Apogeu. Naši zrakově postižení čtenáři byli velmi spokojeni, a tak od podzimu budeme v této činnosti v pravidelných intervalech pokračovat. M. Kuchař předvedl zároveň i novou verzi vnořených

komentářů, kdy si vlastně sám divák může rozhodnout, zda a v jakém rozsahu si komentář vyslechne. Veškeré informace, včetně nabídky titulů, získají případní zájemci na adrese: www.apogeu.info; apogeu@quick.cz.

Posledním bodem semináře bylo půjčování souborů zvukových knih. Letos přivezla širokou nabídku titulů k zapůjčení Hana Lacinová z Krajské knihovny Vysočina v Havlíčkově Brodě (lacinova@kkvysociny.cz). K zapůjčení jsou rovněž i knihy v Braillově písmu, Atlas světa s reliéfními mapami, Slabikář pro dospělé ad. Spolu s nabídkou titulů zvukových knih H. Lacinová seznámila s prací Krajské knihovny v Havlíčkově Brodě s touto skupinou čtenářů a s aktivitami, které pro ně připravují.

Příští rok se budeme se všemi stálými účastníky – kolegy a kolegy – těšit na shledanou a nově rádi přivítáme.

Veškeré další informace na: jnemcova@knihovnatr.cz
JITKA NĚMCOVÁ

Akvizice vysokoškolských skript a učebnic ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové

Jako každoročně, tak i v letošním roce, pořádalo Sdružení knihoven ČR (SDRUK) celostátní seminář akvizičních pracovníků. Ten letošní, již patnáctý, proběhl v březnu v Muzeu umění v Olomouci v rámci veletrhu Libri Olomouc 2005.

Byl zaměřen na dvě základní témata:

- Akvizice na knižních veletrzích
- Akvizice vysokoškolských učebnic

V souvislosti s tématem Akvizice vysokoškolských učebnic jsem byla požádána, abych přítomné ve stručnosti seznámila s problematikou akvizice vysokoškolských skript a učebnic ve Studijní a vědecké knihovně v Hradci Králové (SVK HK).

Způsob získávání

Vysokoškolská skripta a učebnice získáváme třemi základními způsoby:

- Povinným výtiskem (PV): především skripta Univerzity Hradec Králové, Univerzity obrany

– Fakulty vojenského zdravotnictví v Hradci Králové. Na povinný výtisk skript dalších vysokých škol v Hradci Králové (Lékařské fakulty UK a Farmaceutické fakulty UK) nemáme bohužel zákonný nárok.

• Nákupem formou:

- stále objednávky z naší strany, tyto objednávky každoročně obnovujeme;
- stále nabídky ze strany vysoké školy (VŠ), akceptujeme celou nabídku nebo provádíme výběr publikací;
- výběru a následné objednávky na základě plnění nabídkové povinnosti vydavatele či náhodného zjištění.

• Dary.

Spolupracující instituce

V Příloze uvádím přehled vysokých škol (popř. dodavatelů, ti jsou uvedeni v závorkách), se kterými SVK HK trvale spolupracuje při akvizici vysokoškolských skript a učebnic. Jak jsem již uvedla, skripta Univerzity Hra-

dec Králové a Univerzity obrany – Fakulty vojenského zdravotnictví získáváme povinným výtiskem a další exemplář potom na základě stálé objednávky.

Skripta z ostatních vysokých škol uvedených v tomto přehledu získáváme formou stálé objednávky nebo stálé nabídky (např. Karolinum, ČVUT – provádíme výběr, VŠE – akceptujeme celou nabídku).

Počet výtisků

Vzhledem k tomu, že vysoké školy v Hradci Králové mají své vlastní fungující knihovny a SVK neplní funkci vysokoškolské knihovny a dále samozřejmě z finančních důvodů, doplňujeme skripta obvykle v počtu 1–2 výtisky.

- Ve dvou výtiscích doplňujeme:
- skripta VŠ na území města Hradce Králové a dodavatelů PV (Univerzita Hradec Králové, Univerzita obrany – Fakulta vojenského zdravotnictví), z toho jeden výtisk do regionální badatelny (určeno k prezenčnímu studiu) a jeden výtisk do fondu k absenčnímu půjčování;
 - skripta ostatních VŠ na území města Hradce Králové (Lékařská a Farmaceutická fakulta UK v Hradci Králové);
 - skripta Univerzity Pardubice – z důvodu velkého počtu zájemců.

Po jednom výtisku doplňujeme skripta ostatních vysokých škol. Duplikáty či dotisky doplňujeme obvykle pouze v případě, že skriptum je trvale žádáno a vypůjčeno.

Problémy

Hlavním problémem jsou potíže většiny vysokých škol s nabídkovou povinností vydavatelů.

V současnosti je třeba konstatovat, že situace se v poslední době začíná trochu lepší.

Další problém bych nazvala „dostupnost“ některých dodavatelů: jde o to, kam adresovat objednávku, když už se nám podaří zjistit existenci skripta.

Avšak ani v případě stálých objednávek (a leckdy se to týká i PV) není možné podchytit publikace, které nejsou vydávány celouniverzitními nakladatelstvími a které si vydávají např. jednotlivé katedry či soukromé osoby. Je to podle našich zkušeností problém většiny vysokých škol.

Částečným problémem je i způsob úhrady skript a jejich cena; některé VŠ poskytují slevu, některé neposkytují a účtují např. i balné a poštovné.

Závěrem bych se chtěla zmínit o využitelnosti VŠ skript a učebnic v našich fondech.

Podle sdělení kolegyně z odboru služeb (půjčovna) SVK v Hradci Králové jsou skripta v naší knihovně velmi žádaná a vypůjčována a naši uživatelé oceňují, že vlastnime skripta a učebnice z vysokých škol v celé republice.

Samozřejmě jak naši uživatelé, tak my, akvizitěři, bychom uvítali, kdyby nám finanční možnosti dovolily tento druh literatury získávat ve větším počtu výtisků.

OLGA PITAŠOVÁ
olga.pitasova@svkhk.cz

Vzpomínka na Ivo Markvarta

Knihovnická obec se minulý měsíc dozvěděla smutnou novinu: v noci desátého září přišel ředitel lounské Městské knihovny Ivo Markvart o život při tragické dopravní nehodě.

Narodil se 8. června 1956, vystudoval gymnázium v Roudnici nad Labem, pak Střední knihovnickou školu v Praze a teprve poté vstoupil na Filozofickou fakultu UK, kterou zakončil státní a rigorózní zkouškou. Vystřídal několik zaměstnání (historik v Galerii Benedikta Rejta, redaktor časopisu Amatérská scéna) a v roce 1990 – ve svých 34 letech – se stal ředitelem tehdejší Okresní, dnes Městské knihovny v Lounech.

Ivo Markvart byl v českém knihovnictví postavou nepřehlédnutelnou: nekonformní a neortodoxní, své názory šířil bez ohledu na to, zda se zalíbí. Knihovnictví považoval za obor o čtenářích, o četbě, o knížkách a tak ho také provozoval. Často se mi vybavuje jeho špičkování: „*Ten Čtenář je samá automatizace a katalogizace a žádné knihovnictví.*“ Tím vlastně velmi lapidárně vyjádřil smysl naší knihovnické existence. Když se redaktorka jednoho rozhlasového pořadu (Host Radiožurnálu, 28. 3. 2004) zeptala, zda lidé čtou, Markvart odpověděl: „*Ale ano. Jenže se jim musí stále připomínat, že tu hrozí totální myšlenkové a rozumové zcepenění... a nějak je z toho letargického stavu vyrušit. S lidmi se musí neustále trást. To znamená připomínat knihovnu v tisku, napsat spoustu článků a neustále říkat ano, jsme tady a nabízíme nepřeborné spektrum serióznějších informací...*“ To je pro Markvarta příznačný výrok. Kulturu si nikdy nepletl s tzv. pop zábavou a praktické knihovnictví pro něj nebylo pasivní úzce zaměřenou disciplínou – knihovna pod jeho vedením měla bohatý a špičkový kulturní program a on sám vyvíjel velmi široké kulturní aktivity. Připravil desítky pořadů o knihovnické práci, spolupracoval s Českým rozhlasem, podílel se na dokumentech o historiku Vlastimilu Kybalovi a básníku Konstantinu Bieblvi i na Šumných Lounech pro Českou televizi.

Na webových stránkách (www.mkl.cz) Městské knihovny v Lounech je možné se přesvědčit o vydavatelských počinech, které se týkají buď regionální literární a kulturní historie, nebo jsou to knížечky, na nichž se nějakým způsobem podílejí děti – autorsky (Kouzelné příběhy na dobrou noc), nebo jako respondenti jakési sociologické sondy (Brzy jazyk neomrzí, (ne)čtou, (ne)čtou, (ne)čtou – jdou tou cestou klikatou, Cizinci tu nejsou cizí! (?)). Je třeba dodat, že všechny publikace vycházejí ve vzorné grafické úpravě a že v roce 1997 jedna z nich získala nejvyšší ocenění v soutěži Nejkrásnější kniha. Zatím nedokončená je knížka o počítačích (Řežu do počítače a něco hrají. Odpovědi školáků (často šokující) v anketě „Já a počítač“), ale pracovníci lounské knihovny i grafika Kateřina Bobková, která s Markvartem dlouhodobě spolupracuje, si předsevzali, že ji vydají.

Připomeňme si ještě jednou rozhlasový pořad, v němž Markvart odpověděl na otázku, zda knihovna nakupuje pro čtenáře lehčí čtivo, když ho žádají: „*Tohle považuju za takové drogy, něco jako alkohol a kuřivo. Když se lidé chtějí rušovat, ať se rušují, ale stát se přece o takové věci nemá starat. Ten se naopak stará, aby tu bylo dobré životní prostředí, ministerstvo zdravotnictví třeba doporučuje lidem vitamíny a někde je dává i zadarmo, dětem se přispívá na mléko ve školách. A to samé je i v duchovní oblasti. Proto kupujeme do knihovny to nejlepší, takové duchovní vitamíny...*“

Ivo Markvart byl vzdělaný knihovník s širokým rozhledem, ale také uměl zpochybňovat zavedené jistoty a štourat do věcí i do lidí. Právě proto se mi bude po něm stýskat, právě proto bude – a jsem přesvědčena, že nejen mně – chybět.

HANA JIRKALOVÁ

PŘÍLOHA:

Vysoké školy (dodavatelé), se kterými Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové trvale spolupracuje při akvizici vysokoškolských skript a učebnic:

Univerzita Hradec Králové (*Gaudeamus*)
Univerzita obrany – Fakulta vojenského zdravotnictví Hradec Králové
České vysoké učení technické Praha
Masarykova univerzita Brno: Fakulta informatiky (*Knihkupectví Mareček*)
Mezinárodní politologický ústav
Lékařská fakulta (*Knihkupectví Dobrá kniha*)
Ekonomicko-správní fakulta (*Knihkupectví Ekopress*)
Právnická fakulta (*Knihkupectví*)
Filozofická fakulta (*Knihkupectví H. Smílková*)

Fakulta sociálních studií (*Knihkupectví H. Smílková*)
Pedagogická fakulta (*Knihkupectví M. Ondrášek*)
Přírodovědecká fakulta (*Knihkupectví Malé Centrum*)
Ostravská univerzita Ostrava (*Univerzitní knihkupectví*)
Slezská univerzita Opava
Technická univerzita Liberec
Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem
Univerzita Karlova Praha (*Karolinum*)
Univerzita Palackého Olomouc
Univerzita Pardubice (*Emado Pardubice*)
Veterinární a farmaceutická univerzita Brno
Vysoká škola ekonomická Praha
Vysoké učení technické Brno: Fakulta strojní, Fakulta stavební (*CERM Brno*), ostatní fakulty (*VUTUM Brno*)
Západočeská univerzita Plzeň.

120 let Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea v Praze

1. část

V 19. století byla v Evropě i v Čechách založena řada muzeí. Jen v letech 1860 až 1890 jich bylo v Českých zemích založeno 49. Důvodů bylo několik: snaha vyrovnat se okolním vyspělým zemím, záchrana mizejících památek, podpora místního školství a průmyslu. Při zakládání muzeí bylo vždy pamatováno na knihovnu, která měla spolu se sbírkami pomáhat plnit osvětové a vzdělávací funkce muzea. Muzejní knihovny stejně jako sbírky byly přístupné veřejnosti a od počátku své existence fungovaly jako veřejné odborné knihovny.

Období 1885–1900

Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze bylo založeno Obchodní a živnostenskou komorou v roce 1885 a mělo sloužit především k sbírání a uchovávání řemeslných památek minulosti a jejich vystavováním napomáhat rozvoji uměleckého vkusu v době stále sílící průmyslové výroby užitkových předmětů. Veřejná knihovna muzea měla napomáhat studiu a poučení uměleckých řemeslníků i široké veřejnosti.

Po několika letech příprav, shromažďování peněžních prostředků, sbírkových předmětů i knih, mezi nimiž bylo mnoho darů od příznivců muzea i členů Obchodní a živnostenské komory, bylo muzeum 7. února 1885 slavnostně otevřeno. Obchodní komora jmenovala kuratorium, které se mělo v budoucnosti starat o záležitosti muzea. Jeho ředitelem se stal dr. Karel Chytil.

Muzeum s knihovnou bylo umístěno v Rudolfinu, kde mu byly vyhrazeny dvě kanceláře, místnost pro knihovnu, byt sluhy a umělecká síň. Chodby a umělecký dvůr byl ve společném užívání se Společností vlasteneckých přátel umění.

V prosinci 1885 se započalo s nákupem knih pro muzejní knihovnu, mnoho jich však dostala darem. Mezi nejvýznamnější mecenáše muzea i knihovny patřil Vojtěch Lanna. Z Univerzitní knihovny byli dočasně získáni dva knihovníci, aby uspořádali knihovní fond podle oborů a aby jej zkatalogizovali. V prvním roce

bylo zaevidováno 172 knih. Knihy byly řazeny do XXI. oddělení, předlohy do XV. oddělení. Prvním vedoucím knihovny se stal František Borovský.

4. října 1887 byla knihovna otevřena pro veřejnost. K dispozici byl už psaný katalog knih a systematický seznam předloh. Předlohy byly velké volné listy – kartony, na nichž byly reprodukovány významné umělecké památky, především dekorativního umění od architektonických detailů přes vzory pro dřevorezby, nástěnné malby až k textilním vzorům. Sloužily ke kopírování a k napodobování uměleckým řemeslníkům.

Knihovna byla od počátku hojně navštěvovaná, již v prvním roce otevření vykazala 1290 čtenářů, 1688 výpůjček knih a 23 028 výpůjček předloh.

Během dalších let knihovní fond narůstal koupěmi i četnými dary, stoupal počet čtenářů i výpůjček. Po 12 letech se knihy ukládají ve dvou řadách i do skříní na chodbách. Podobně je tomu i s uměleckými sbírkami. Prostory Rudolfinu už muzeu nestačují. Od roku 1894 se proto konají přípravy na vybudování samostatné budovy. Důležité bylo především shromáždit dostatek finančních prostředků na zakoupení pozemků mezi starým židovským hřbitovem a Sanytrovou ulicí pro výstavbu muzejní budovy. Vypracování stavebních plánů bylo svěřeno architektu Josefu Schulzovi. Stavba započala roku 1897 a 3. prosince 1898 byl slavnostně uložen závěrečný kámen nové budovy.

Období 1900–1945

Knihovna se přestěhovala do nových prostor a pro veřejnost se otevřela 20. listopadu 1900. Získala rozlehlý knihovní sklad, místnost pro knihovníka, studovnu a kreslírnu. Studovna byla vybavena barokními knihovními skříněmi z piaristického konventu u Benešova, rozměrnými stoly, na kterých se daly dobře rozložit předlohy i knihy velkých formátů a židlemi

Provizorní provoz Knihovny UPM v jižním křídle budovy

z Thonetovy továrny. Toto zařízení slouží knihovně podnes. Ve *Zprávách kuratoria Uměleckoprůmyslového muzea za správní rok 1901* se píše: „Nové prostorné a účelné zařízení místnosti měly za následek neobyčejnou, všechno očekávání převyšující návštěvu čítárny. Počet 9195 čtenářů roku 1901 překvapuje tím více, že knihovna naše není jako v četných jiných městech zároveň školní knihovnou uměleckoprůmyslové školy.“ (Knihovna Uměleckoprůmyslové školy byla otevřena v r. 1888.) Během tohoto roku se uskutečnilo 42 077 výpůjček knih a 102 054 výpůjček předloh.

V roce 1906 měla knihovna už 9000 svazků. Po již dříve vydaném tištěném Seznamu předloh, byl následujícího roku vydán i tištěný seznam knih sestavený F. A. Borovským a Z. Wirthem. Již za deset let od přestěhování knihovny do nové budovy muselo být probouřeno spojení se spodní místností, aby se tak zvětšily prostory pro ukládání knih. Knižní fond se v dalších letech rychle rozrůstal nákupem i dary. Např. v roce 1911 bylo na nákup knih a časopisů vydáno 8737 K, což byl na tehdejší poměry dosti značný obnos. Na zakoupení Lannovy knihovny v dražbě u firmy Lepke v Berlíně bylo v roce 1912 použito 3246 K.

Hojné a velkorysé byly i dary pro knihovnu, náležela k nim např. celá knihovna prof. Bayera nebo arch. Antonína Wiehla, (322 sv. a 15 map s 1211 fotografiemi). Mnoho knih věnoval též Eduard Daubek a další členové kuratoria.

Knihovna byla otevřena a sloužila veřejnosti i během válečných let, přestože někteří její zaměstnanci museli nastoupit do armády.

Po válce došlo ke změnám v uspořádání

Duben 2003 – stavba schodiště

knihovnických fondů a ve způsobu jejich zpracování. Vedle již dříve existujících speciálních sbírek – předloh, fotografií a diapositivů byly založeny další: sbírka užité grafiky a typografie a sbírka plakátů, sbírka výstavních a aukčních katalogů. V roce 1922 bylo v muzeu založeno oddělení grafiky, do kterého byly převedeny nejcennější publikace z knihovny. V témže roce se započalo s budováním nových listkových katalogů – jmenného a předmětového. Do předmětového katalogu byly vkládány odkazy na časopisecké články, které jsou k dispozici ve fondu knihovny. Kuratorium muzea umožnilo knihovně dokoupit odborné publikace, na které chyběly v minulých letech peníze. Byla též předplacena řada nových časopisů. Knihovní fond se nadále rozrůstal díky četným darům všech příznivců knihovny. V roce 1926 odkázal J. L. Bayer muzeu svoji sbírku reprodukcí v 250 krabicích i se skříní, ve které byly uloženy. Návštěvnost knihovny neustále vzrůstala a rostl i počet výpůjček. Roku 1930 má knihovna 23 417 svazků, téměř 60 000 výpůjček a více než 15 000 čtenářů za rok.

Významným rokem pro Knihovnu Uměleckoprůmyslového muzea byl rok 1932. V tomto roce byl zpřístupněn nový listkový katalog v nové kartotéční skříní, která pojala 100 000 kartotéčních lístků. Tento katalog je v knihovně dodnes. Tehdy v něm byly umístěny autorský, názvový a věcný katalog a rejstříky dobový, místní a osobní, dnes slouží výhradně předmětovému katalogu.

Také se zlepšilo osvětlení skladiště i kanceláří. Rekordní byla i návštěvnost a počet výpůjček: 18 097 čtenářů a 112 583 sv. knih, 41 881 časopisů a 10 508 předloh. V roce 1937 se započalo

se soustavným budováním věcného katalogu, do kterého byly vedle záznamů knih vkládány i záznamy článků systematicky excerpovaných odborných časopisů. Byly též založeny sbírky pohlednic a reklamních nálepek. Tehdy už byla Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea vyhledávána veřejností jako spolehlivé studijní středisko pro poučení ve výtvarných otázkách.

Začalo se též uvažovat o přístavbě muzea, která by se mohla uskutečnit na přilehlém pozemku, na kterém je muzejní zahrada, a která by vyřešila stísněné prostory muzea a především knihovny. V roce 1939 byla vypsána soutěž na návrh přístavby a v následujícím roce druhá užší. Porota Obchodní komoře jednomyslně doporučila návrh arch. Pavla Smetany.

Ve vedení knihovny se postupně vystřídali dr. Karel Herain, dr. Hana Volavková, v roce 1939 nastupuje dr. Oldřich J. Blažíček.

Během okupace bylo muzeum uzavřeno, sbírky ukryty mimo Prahu, budovu muzea obsadila německá letecká firma Junkers. V budově pracovalo asi 700 lidí, na dvoře pod knihovnou byla dokonce zřízena kuchyně s jídelnou. Návštěvníci knihovny byli kontrolováni německou ostrahou. V roce 1944 byla Němci zakázána činnost všech muzeí, protože v nich byla provozována národně odbojová činnost. Vedení Uměleckoprůmyslového muzea se soustředilo na udržení činnosti knihovny, aby mohla sloužit veřejnosti. Pořádaly se v ní přednášky o českém umění, velmi hojně navštěvované. V této těžké době dokonce návštěvnost knihovny stoupala: v roce 1944 přišlo 39 734 čtenářů, což představuje největší počet čtenářů od jejího založení.

Knihovna UPM dnes 1997–2005

Období 1945–1959

Po válce byla opravena budova muzea, která byla v květnových dnech roku 1945 dosti poškozena. V roce 1946 se stavební úpravy dotkly i knihovny. Protože zájem o předlohy se zmenšoval už od poloviny 20. let a tato speciální sbírka nebyla již doplňována, už nebylo potřeba kreslírny, která po úpravách posloužila jako zázemí knihovny.

21. října 1947 byl v Knihovně uvítán miliontý návštěvník – byla jím Stanislava Červenková, posluchačka Vysoké školy uměleckoprůmyslové.

29. března 1949 bylo Uměleckoprůmyslové muzeum převedeno do vlastnictví státu pod správu Ministerstva školství, věd a umění. Bylo spojeno s brněnským Uměleckoprůmyslovým muzeem, které se stalo jeho pobočkou.

Vedoucím knihovny byl jmenován dr. Jan Flajšhans a byl jím až do roku 1960. Po roce 1950 je do muzea převedeno mnoho předmětů ze zabaveného církevního a šlechtického majetku. Budova muzea měla pro takové množství předmětů nedostačující kapacitu, proto se začaly zřizovat mimopražské pobočky. Jednou z nich bylo i muzeum módy a společenské kultury v Jemništi. Od r. 1953 zde byla budována speciální knihovna zaměřená na módu, která obsahovala řadu dobových módních časopisů a módních rytin, obsahovala 2500 inventárních čísel. Po zrušení této pobočky zůstává speciálně zaměřená knihovna zvláštní sbírkou knihovny UPM.

Po roce 1950 dochází v knihovně k další reorganizaci knihovního fondu – některé speciální sbírky jsou převedeny do oddělení grafiky, především jde o plakáty, sbírky užité grafiky,

1993 – první počítač PC 486

drobné tisky a fotografie. Ve skladišti je zrušeno oborové stavění knih a nahrazeno stavěním formátovým. Nepotřebné duplikáty byly vytrženy a přemístěny do Brna. Dosavadní kartotéční skříň byla rozložena na šířku. Započalo se s budováním dalšího věcného katalogu, a to katalogu systematického podle vlastního třídění. Byl proveden rozpis všech míst v Soupisu památek, což se ukázalo jako velice užitečná věc, která slouží uživatelům knihovny dodnes. V září 1951 nastupuje do knihovny paní Nora Černá, která v ní pracuje až do konce roku 2004.

Roku 1959 bylo zřízeno Zájmové seskupení Národní galerie a Uměleckoprůmyslového muzea, fakticky bylo muzeem připojeno k Národní galerii jako její oddělení.

Období 1960–1970

Po spojení UPM a NG převzala Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea do správy ústavu knihovnu Národní galerie. Faktické sloučení knihoven však neproběhlo. Knihovna NG slouží dále jako knihovna ústavní a Knihovna UPM je nadále knihovnou veřejnou, podle zákona č. 59/1957 Sb. a muzejního zákona č. 54/1959 Sb.

Od roku 1963 se v knihovně uskutečnila řada dalších změn. Jmenný katalog byl přebudován podle nových pravidel jmenné katalogizace – až do té doby byl uspořádán na základě pruské instrukce, dále byl zredigován katalog zeměpisných míst a především bylo započato s budováním nového systematického katalogu podle zásad MDT. Od téhož roku byl budován i jmenný katalog časopiseckých článků a statí ve sbornících.

V roce 1967 získala knihovna depozitář v Chvatěrubech, kam se postupně stěhovaly fondy z jemništské knihovny a část méně užívaných fondů z pražského skladiště.

V říjnu 1967 byla Knihovna UPM uzavřena, protože muzeum procházelo náročnou rekonstrukcí ústředního topení. Knihy byly zabaleny do balíků a vystěhovány. Knihovna se přestěhovala do prozatímních prostor v jižním křídle budovy, kde byla až do r. 1970. V těchto stísněných prostorách a provizorních podmínkách byla knihovna celý rok 1970 otevřena pro veřejnost.

Po deseti letech bylo rozhodnutím ministerstva kultury muzeum znovu obnoveno jako samostatný ústav. Při rozdělování obou institucí proběhlo nejsnadněji rozdělení knihoven – název Knihovna uměleckoprůmyslového muzea a Národní galerie se změnil na Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea.

Návštěvnost v tomto období byla poměrně vysoká, tvořili ji však dosti čtenáři zahraničních módních časopisů, které se nedaly jinde ani koupit, ani vypůjčit.

Období 1971–1990

V roce 1971 probíhaly ve skladišti knihovny stavební práce. Bylo rozhodnuto, že v rámci prováděné rekonstrukce se dosavadní skladiště knihovny rozšíří a to tak, že bude stržen strop mezi dvěma velkými skladišti a do vzniklého prostoru bude vložena kovová čtyřpatrová konstrukce, která umožní maximální využití prostoru. Knižní fond se začal do nového skladiště stěhovat koncem roku 1971.

Téhož roku nastupuje do knihovny jako vedoucí dr. Evžen Lukeš. Ve funkci působí až do svého odchodu do důchodu v r. 1990.

Roku 1985 oslavuje Uměleckoprůmyslové muzeum 100 let od svého založení, o dva roky později pak 100 let od chvíle, co Knihovna Uměleckoprůmyslového muzea začala sloužit veřejnosti. Během té doby ji navštívily téměř dva miliony čtenářů a půjčili si více než sedm milionů svazků.

JARMILA OKROUHLÍKOVÁ

okrouhlikova@upm.cz

Foto z archivu knihovny UPM

2002 – depozitář v Brandýse nad Labem

O

becní knihovny očima metodičky

Při své práci metodičky Knihovny Juraje Fándlyho v Trnavě – vykonávám ji zhruba dva roky – postupně navštěvuji a poznávám obecní knihovny okresů Trnava, Piešťany a Hlohovec, které KJF jako krajská regionální knihovna metodicky řídí a usměrňuje.

Po návratu z metodických návštěv mi často bývá smutno z neutěšené situace, v níž se mnohé obecní knihovny nacházejí. Povzbuzením pro mě naopak bývají knihovníci těchto knihoven, jejich vztah ke knihovnické práci, jejich zaujatost knihami. Za někdy směšný plat drží knihovnu nad vodou, nezavírají ji navzdory odpojené elektřině (ve 21. století!), nevytopeným prostorám, do nichž zatéká, navzdory nedostatku knih... I taková je tvář některých knihoven.

Naopak mi dělají radost knihovny, kde zřizovatel – obecní úřad – knihovnickou činnost podporuje, vynakládá finanční prostředky na nákup nových knih a periodik, zapojuje se do grantového programu MK SR Ex Libris, vypracovává projekty na nákup PC a připojení knihovny na internet.

V malých obecních knihovnách pracují dlouholeté knihovnice, některé vedou knihovnu již více než dvacet let: „Už bych toho i nechala, ale nemá to po mně kdo převzít.“ Taková slova slyším často. Absolutní rekordmankou je paní Rozálie Kiripolská, učitelka na penzi. Obecní knihovnu v Bukové v trnavském okrese vede od roku 1954, neuvěřitelných jedenapadesát let.

Stále plná energie, připravená získávat nové poznatky a odevzdávat své vědomosti a zkušenosti čtenářům.

Mnohé obecní úřady raději podporují vesnická fotbalová mužstva. Na činnost svého oddílu ročně přispívají šesticifernou sumou, ale na činnost knihovny nevynaloží ani korunu: „Na co, kdo dnes, v době internetu, potřebuje veřejnou knihovnu?“

Pro nás knihovníky je samozřejmé, že chápeme vliv knihovny na výchovu mladé generace i to, že jsou tu dlouholetí čtenáři, kteří ji potřebují jako „každodenní chléb“. V současnosti prožíváme období, kdy je zejména na vesnicích nedostatek pracovních příležitostí, hodně lidí je nezaměstnaných, nemá finanční prostředky na nákup novin, časopisů a už vůbec ne knih. Knihovna je pro ně jediným místem, kde mohou získat informace a smysluplně vyplnit přebytek volného času bez finančních nákladů.

Při metodických návštěvách se snažím apelovat na starosty a představitele obecních zastupitelstev, aby pochopili význam knihovny a podpořovali její činnost.

Knihovna Juraje Fándlyho v Trnavě vydává pro veřejné knihovny Trnavského samosprávného kraje časopis, v němž poskytuje prostor pro prezentaci aktivních obecních knihoven a jejich zřizovatelů. Přístup těchto obecních úřadů slouží jako následovánímhodný příklad i ostatním obcím.

Do čísla přispěli >

■ **Chris Batt** – Rada muzeí, knihoven a archivů Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku ■ **Doc. PhDr. Dušan Katusčák, PhD.** – Slovenská národní knihovna v Martině ■ **Darina Králová** – Knihovna J. Fándlyho v Trnavě ■ **PhDr. Jiřka Ledvinová** – DOM Dům na půli cesty ■ **Jiřka Němcová** – Městská knihovna v Třebíči ■ **PhDr. Boris Mědílek** – Praha ■ **PhDr. Jarmila Okrouhlíková** – Knihovna UPM v Praze ■ **PhDr. Olga Pitašová** – Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **Barbara Schleihagen** – Sekretariát národního výboru IFLA, Berlín ■ **PhDr. Vesna Škodová** – Praha ■ **PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.** – Jihočeská fakulta v Českých Budějovicích

P

rojekt KIS3G a cesta ke Slovenské knihovně

1. část

Úvod

Nejprve si vysvětlíme hlavní pojmy a vztahy. Projekt KIS3G (Knihovnicko-informační systém třetí generace) je projekt státního informačního systému sdružující subjekty, které se rozhodly používat software *Virtua*. Projekt vychází z reality, protože Slovenská národní knihovna a další knihovny a instituce mají už od začátku roku 2004 systém *Virtua* k dispozici. Aktuálním úkolem je implementace softwaru *Virtua* do Knihovnického systému Slovenské republiky v rámci sdružení knihoven KIS3G. *Virtua* je integrovaný knihovnicko-informační systém, který Slovenská národní knihovna opatřila pro knihovny v souladu s usnesením vlády SR č. 801/2002. Uživatelským a realizačním výstupem projektu KIS3G je Slovenská knihovna, tzn. webový portál ke katalogům a sbírkám slovenských knihoven a k portálu digitální knihovny *Memoria slova*.¹

Projekt KIS3G je v souladu s koncepcemi těch částí státního informačního systému, které patří do kompetence Ministerstva kultury Slovenské republiky.²

Základní myšlenkou projektu KIS3G je informatizace knihoven založená na využívání společného softwaru. Předpokládáme, že ten bude v letech 2005–2006 používat přibližně 50 knihoven, přičemž rozsah využívání funkcí systému záleží pouze na rozhodnutí knihovny a schopnostech jejích zaměstnanců. Projekt KIS3G je postaven na principech dostupnosti společného softwaru pro knihovny SR, na principu standardizace, na využívání sítě internetu a na profesionální spolupráci knihoven. Hlavním cílem projektu je zlepšování kvality, rozsahu a forem knihovnických a informačních služeb.

KIS3G je mezirezortní projekt, který v provozu vyžaduje informační vazby mezi státními

orgány různých rezortů; má vazby na orgány státní správy a místní samosprávy, na subjekty ve zřizovatelské působnosti veřejných a státních vysokých škol, na vyšší územní celky, obce a města.

V rámci implementace projektu společného softwaru jsme vypracovali *Projekt informatizace knihoven SR*, který je prováděcím projektem ke společnému softwaru a obsahuje i koncepční části týkající se budování Slovenské digitální knihovny (VISK/DKS).³

Statistika

Od 3. 1. do 24. 4. 2005 obsahovala databáze (Clas01):

- 1 561 286 bibliografických záznamů (z toho 72 932 nových),
- 2 956 964 záznamů autorit (dočasných i permanentních),
- 557 820 exemplářů (z toho 79 320 nových),
- 346 922 holdingových záznamů (z toho 43 791 nových), 23 818 záznamů o čtenářích (jen SNK, ostatní připravují nové záznamy),
- 782 nových čtenářů,
- 184 záznamů o dodavatelích,
- 19 044 výpůjček.

Databáze Clas03 je dočasně vyčleněna pro Státní vědeckou knihovnu v Banské Bystrici. Tam bylo v době od 3. 1. do 17. 3. 2005:

- 212 123 bibliografických záznamů (z toho 6234 nových),
- 494 719 záznamů autorit (dočasných i permanentních),
- 244 171 záznamů exemplářů (z toho 9082 nových),
- 13 777 čtenářů (1844 nových),
- 50 záznamů dodavatelů,
- 116 876 výpůjček (od 1. 10. 2004 do 17. 3. 2005).

Projekt KIS3G jako alternativa lokálních přístupů

Projekt KIS3G představuje alternativu k lokálnímu řešení a lokálním systémům, ale jejich užívání nevylučuje.

V současnosti se mnohé slovenské knihovny rozhodují o dalším směřování a rozsahu informatizace. Na jedné straně existují knihovny disponující více nebo méně vhodným softwarem používaným v rámci jedné organizace. Jako příklad může sloužit šest knihoven vybavených integrovaným softwarem Aleph, stejně jako knihovny používající software VTLS, Virtua, Rapid Library, BIS, Biblis, Libris, Dawinci, CDS/ISIS, Winisis ad.

Proč společný software?

Odpovím otázkou: *Proč ne?* Roční poplatky, které musejí hradit jednotlivé knihovny za software vyšší třídy se pohybují přibližně od 400 000 do 700 000 Sk. Přitom jde o softwary, jejichž možnosti knihovny ani zdaleka nevyužívají v plném rozsahu. Lokální implementace softwaru je často velmi zdoluhavá. K ročním servisním a licenčním poplatkům je nutno přičíst náklady na lokální hardware (server), obsluhu, mzdové a provozní náklady, servisní poplatky jednotlivých knihoven stejné firmě apod. Na druhé straně existuje mnoho knihoven, kterým stávající software již nevyhovuje nebo žádný nemají a nemají ani šanci nějaký v nejbližší době získat. Nastaly i případy, že software, který měl desítky instalací, ze dne na den „skončil“, a knihovny se ocitly v bezvýchodné situaci.

Pro současnou etapu informatizace knihoven na Slovensku je z globálního hlediska charakteristická vysoká nákladovost, agendový přístup a omezená úroveň služeb.

Projekt KIS3G představuje pro slovenské knihovnictví výzvu. Předpokládá vůli a schopnost kooperovat a koncentrovat prostředky a síly na zvládnutí společného softwaru a na plné využití jeho funkcí.

Příklady podobného *centralizovaného řešení* můžeme najít v zahraničí. V Kongresové knihovně USA přešli z užívání více než deseti lokálních softwarů na jeden společný – Voyager. Přitom šlo o systémy, v nichž byly desítky milionů záznamů v jedné organizaci. Jiným

příkladem je Finsko, kde nahradili přes deset lokálních teritoriálně vzdálených softwarů jedním společným, běžícím na jednom počítači a používají ho pro národní, akademické a veřejné knihovny. V lokálních systémech bylo asi desetkrát více záznamů než máme v současnosti na Slovensku v elektronické formě. Systémová integrace v zahraničí není tedy vzácná.

Dobrým a povzbuzujícím příkladem pro nás je i implementace systému Virtua na Univerzitě Komenského v Bratislavě, kde v jedné bázi a na jednom počítači běží dvanáct fakultních knihoven, které se nacházejí na různých místech Bratislavy a Slovenska. O systém se přitom stará jedna, i když mimořádně kompetentní osoba.

Jiné příklady představují speciální systémy v bankovní nebo obchodní sféře. Jistě by nebylo účelné, aby např. v každé lokální bance, železniční stanici nebo na poště byl nainstalován samostatný lokální systém na samostatném serveru, se samostatným obslužným personálem. Proto se systémy centralizují a tato řešení nejsou pro odborníky, především techniky, žádným překvapením. Výhody k centralizovaným systémům mají více psychologický než odborný základ. Centralizovaná řešení nebyla doposud možná pro nedostatečnou kapacitu sítí, ale v současnosti už není tento problém hlavní překážkou.

Projekt KIS3G samozřejmě vyvolává otázku, kterou si kladou i odborníci v jiných zemích. Do jaké míry lze centralizovat? Na tuto otázku nebudeme umět odpovědět, dokud se o takové řešení nepokusíme.

Software a hardware

Software Virtua jsme obdrželi v prosinci roku 2003. V prvních třech měsících následujícího roku proběhla předimplementační fáze projektu KIS3G, která zahrnovala tyto složky: vypracování metody realizace projektu, návrh harmonogramu a jeho provedení a konečně předimplementační konzultace. Systém Virtua verze 43.1 byl nainstalován 9. dubna 2004. Teď běží verze 43.5. V období, kdy jsme software získali, neměla Slovenská národní knihovna, ani žádná jiná organizace v rezortu kultury vyhovující hardware. Díky vstřícnosti Fakulty chemické a potravinářské technologie

Státní technické univerzity v Bratislavě jsme mohli instalovat software Virtua na serverech Sun 420 a Sun 10000. Toto řešení však bylo dočasné. V červnu 2004 se nám podařilo opatřit si vlastní hardware, na nějž byl celý systém přenesen. Hardware Sun se skládá ze dvou klastrovaných serverů Sun 480 (2x1Gb, 1TB diskový prostor, 1Gb RAM) a z jednoho serveru Sun 10000 (54 procesorů, z nichž máme k dispozici 12). Systém Virtua (Oracle, Solaris a aplikační software) je nainstalován na dvou klastrovaných serverech Sun 480 a webové aplikace Chameleon iPortal jsou nainstalovány na serveru Sun 10000, který je propojený se serverem Sun 480.

Co obsahuje software Virtua?

Integrovaný informační systém Virtua má třívrstvou architekturu (klient/server/databáze): Virtua používá:

- Operační systém Windows® 2000
- Server s OS UNIX
- Databázi Oracle 8i (migrace na Oracle 9 a verzi Virtua 45 proběhla v létě 2005)

Systém Virtua se skládá z těchto komponent:

- Server Virtua
- Oracle 8i/9i databáze
- Virtua klient
- Virtua profiler
- InfoStation, podsystém Virtua na web správy (Web-reporting subsystém)
- Jazykový editor Virtua (Language editor)
- Chameleon iPortal, Web OPAC Virtua

Funkce těchto komponent jsou vzájemně propojeny.

Komponenty a moduly systému Virtua, které jsou k dispozici pro KIS3G

Všechny dále uvedené komponenty softwaru Virtua – s výjimkou systémového klienta – jsou k dispozici pro knihovny zapojené do systému KIS3G. Zaměstnanci těchto knihoven se mohou zúčastnit implementace společného softwaru podle plánu, který se připravuje v součinnosti s implementačními pracovními skupinami a knihovnami zvláště pro každou organizaci. Zaměstnanci se od začátku zúčastňují školení a cvičení, které jsou zaměřeny na praktické zvládnutí jednotlivých funkcí

systému. Implementace probíhá postupně podle jednotlivých modulů a funkcí a je konkretizovaná v harmonogramu.

- Virtua Base System 512 konkurenčních uživatelů,
- Virtua Z39.50 OPAC,
- Virtua Precision Searching (expertní vyhledávání ve všech indexovaných údajích, včetně polí kódovaných informací),
- Katalogizace a řízení autorit Virtua,
- Virtua InfoStation – WWW-zprávy, oznámení a statistické nástroje,
- Virtua – systémový klient (profiler),
- Virtua – jazykový editor (nástroj na překlad oznámení, obrazovek, tlačítek, oken apod.),
- Virtua – monitoring oběhu a stavu,
- Virtua – zpracování seriálů,
- Virtua – modul akvizice a účtování,
- Virtua modul inventarizace sbírek,
- Virtua výkazy ad hoc (zprávy, tisk),
- Standardní plná podpora skriptu v latině,
- Licence databáze Virtua Union/Consortium,
- Licence Virtua katalogizace ve FRBR,
- MAPCAT – software pro tisk bibliografie (předělová se na Unicode),
- Webový katalogizační nástroj MetaCat (katalogizace přes webové rozhraní),
- Navigátor obrázků VTLS Hi-Res,
- Klienti Virtua (integrovaný klientský uživatelský software),
- Software Chameleon iPortal,
- Vyhledávání zpráv Chameleon iPortal,
- Podrobné vyhledávání Chameleon iPortal (knihovnou definované indexy),
- Knihovní lokátor/navigátor Chameleon iPortal,
- Elektronický referenční panel Chameleon iPortal,
- Management synonym Chameleon iPortal (Tezaurus),
- Oracle RDBMS standardní vydání pro Virtua (na čtyři procesory).

Knihovny KIS3G a uživatelé mají k informacím přístup přes portál Slovenská knihovna na adrese <http://www.kis3g.sk>, odkud je přístup i na portál Memoria slova na adresu http://www.kis3g.sk/cgi-bin/gw_43_0/chameleon?skin=memoria.

Portál Slovenská knihovna je řešen následujícím způsobem:

Na jedné straně jsou volby umožňující uživateli přístup k určitým *druhům dokumentů* v celém systému bez ohledu na to, kde se daný dokument nachází. Buď se vyhledává ve všech *druzích dokumentů*, nebo přes speciální stránky podle jednotlivých druhů dokumentů (monografie, seriály, články apod.).

Na druhé straně jsou volby umožňující přístup do *katalogu konkrétní knihovny* a primárně po otevření vlastní stránky je pro výpůjčky nabídnuta volba na vyhledávání monografií.

Uživatel má možnost přihlásit se jako čtenář a požádat o rezervaci nebo výpůjčku přes iPortal. Může zapnout nebo vypnout filtry vyhledávání, hledat podle klíčových slov nebo

přes registry, použít expertní nebo multidatázové vyhledávání ve vlastních nebo externích bázích a systémech, které používají protokol Z39.50 (např. v Kongresové knihovně USA ap.), a to přes běžného zaměstnaneckého klienta.

Volba *Memoria slovaca* umožňuje přístup do digitální knihovny (clas02). K individuálním stránkám knihovny, neboli k vlastnímu online katalogu není nutné přistupovat přes portál Slovenská knihovna. Link na vlastní stránku se může provést z webové stránky knihovny. Obsah stránky s různými volbami může být různý pro každou knihovnu, lokaci nebo agendu. Může být individuální pro každou akademickou či regionální knihovnu, dětský IPAC apod.

Dokončení příště

Cena Paměť světa pro Národní knihovnu ČR

Začátkem září letošního roku se Národní knihovna ČR stala historicky první nositelkou ceny UNESCO s názvem Paměť světa – Čikdži pojmenované symbolicky podle buddhistického spisu. Ten vznikl roku 1377 a je nejstarším dochovaným tiskem z kovové sazby, který je dnes uložen v jihokorejském městě Čongdžu. Cena, která bude udělována každé dva roky, vznikla v loňském roce právě z iniciativy tohoto města, jehož rada ponese i finanční náklady. Smyslem programu UNESCO Paměť světa i nového ocenění je veřejně připomínat a podporovat ochranu a zpřístupnění kulturního dědictví dochovaného v dokumentech všeho druhu.

Národní knihovna ČR zvítězila v soutěži více než třiceti knihovnických institucí z celého světa, z nichž sedm postoupilo do nejužšího finále. Ocenění je spojeno s částkou 30 000 dolarů.

Cenu v korejském Čongdžu 2. září letošního roku převzali ředitel NK ČR Vlastimil Ježek, Adolf Knoll, ředitel NK ČR pro vědu a výzkum a Blanka Škučková z odboru umění a knihoven MK ČR. Ještě předtím však proběhla v Zrcadlové kapli Klementina malá slavnost, na níž byli novináři a hosté seznámeni s významem ocenění a přínosem Národní knihovny ČR k programu Paměť světa. V. Ježek také připomněl zásluhy svého předchůdce Vojtěcha Balíka, jehož podpora digitalizaci písemných památek významnou měrou přispěla k dosažení dnešní vysoké úrovně a neopomněl zdůraznit finanční podporu MK ČR.

Hlavním aktérem však byl a je Adolf Knoll, který v malém zamyšlení nad tím, proč cenu získala právě jeho

Ministr kultury V. Jandák (druhý zleva) s ředitelem NK V. Ježkem (po pravici) a (zprava) se S. Psohlavcem z Albertiny i come Beroun a Adolfem Knollem

mateřská instituce, přítomné seznámil s aktivitami NK v rámci programu Memoriae mundi. NK ČR od samého počátku v roce 1992 vyvíjela činnost, která přesahovala nejen institucionální, ale i státní hranice. Jednak inspirovala další instituce, hlavně po stránce technologické, kde postupovala v rámci spolupráce s Albertinou i come Beroun, jednak pomáhala školit, zvala na stáže pracovníky různých institucí apod. Známa a celosvětově oceňovaná je její pomoc sarajevské knihovně a také skutečnost, že pomocnou ruku podává napříč kulturami. Tak se její pomoci dočkali v Mongolsku, v Kazachstánu, v Pobaltí aj.

Na slavnosti byli přítomni a vystoupili i vzácní hosté, mezi něž patří velvyslanec Korejské republiky v ČR, členka Výkonné rady UNESCO Jaroslava Moserová a konečně nový ministr kultury Vítězslav Jandák. Ten deklaroval své odhodlání podporovat především kulturu a její instituce, které slouží široké veřejnosti a dokonce před televizními kamerami a přítomnými novináři slíbil Národní knihovně ČR 25 milionů Kč na projektovou přípravu a koupi pozemku pro novostavbu.

hj, Zdroj: Tisková zpráva, 25. 8. 2005

ZE ZAHRANIČÍ

Kooperace knihoven v Německu

Úvod

Německo je federální stát s šestnácti spolkovými zeměmi. V oboru knihovnictví zastupuje ústřední spolkovou úroveň národní knihovna *Die Deutsche Bibliothek* (Německá knihovna). Vysokoškolské knihovny spadají pod jednotlivé spolkové země a veřejné knihovny jsou podřízeny obcím.

Protože v německém knihovnictví neexistuje žádný příslušný ústřední zřizovatel, iniciovala v západním Německu začátkem 70. let Německá knihovnická konference (*Deutsche Bibliothekskonferenz*), předchůdkyně Spolkového sdružení německých knihovnických svazů (*Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände e. V. – BDB*), vytvoření strukturálního plánu *Bibliotheksplan '73*. Základem dnešní spolupráce knihoven je poziční plán *Bibliotheken '93*, předložený Spolkovým sdružením německých knihovnických svazů (*Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände e. V. – BDB*), který vyzývá, aby úkoly přesahující hranice spolkových zemí byly řešeny centrálními institucemi nebo svazem, tedy spoluprací. Kooperace se tak stala charakteristickým znakem německého knihovnictví.

Ráda bych vám nyní představila několik příkladů kooperačních projektů. Lze je rozdělit do několika oblastí:

- akvizice
- zpracování
- elektronické poskytování dokumentů
- Digitální knihovna
- údržba fondů a archivace
- měření výkonu a srovnávání
- kompetenční síť pro knihovny
- Knihovna 2007 (*Bibliothek 2007*) – projekt rozvoje knihoven v Německu

Akvizice

WEBIS

<http://webis.sub.uni-hamburg.de/>

Především vědecké knihovny už po dlouhá léta

> BARBARA SCHLEIHAGEN
Deutscher Bibliotheksverband, Internationale Kooperation
schleihagen@bibliotheksverband.de

úzce spolupracují na poli akvizice. Oporou je jim Německá výzkumná společnost (*Die Deutsche Forschungsgemeinschaft*), instituce na podporu vědy, zaměřená především na nadregionální programy. Základním prvkem této podpory je systém nadregionální akvizice, na němž se podílí 40 knihoven. Jejich úlohou je systematické budování speciálních sbírek a jejich zpřístupnění v nadregionálním měřítku. Jednotlivé fondy jsou zpřístupněny na internetu pomocí informačního systému *WEBIS* (*WEB und BibliotheksInformationsSystem*). Tento systém můžeme spolu s *Deutsche Bibliothek* a *Sammlung Deutscher Drucke* (Sbirkou německých tisků) označit jako virtuální národní knihovnu.

Sbírka německých tisků
Sammlung Deutscher Drucke
<http://www.ag-sdd.de/>

Ústřední archivní knihovna existuje v Německu teprve od r. 1912. Systematickému zaplňování mezer ve sbírce písemnictví před tímto rokem se od r. 1989 věnuje Pracovní sdružení Sbírka německých tisků (*Arbeitsgemeinschaft Sammlung Deutscher Drucke – AGSDD*). Toto sdružení tvoří šest knihoven, které spolupracují při vytváření, zpracovávání, zpřístupňování a uchovávání rozsáhlé sbírky tištěných děl z německy mluvících kulturních oblastí od počátku knihtisku až do současnosti. Vzniká tak virtuální národní knihovna pro období před rokem 1912.

Spolupráce akvizčních pracovníků (lektorů)
Lektoratskooperation

Neocenitelnou pomocí pro veřejné knihovny při budování jejich fondů je projekt spolupráce akvizčních pracovníků *Lektoratskooperation*, založený v r. 1976. Tento projekt pomáhá zjednotit práci při výběru literatury a audiovizuálních médií tím, že filtruje z téměř 85 000 ročně vydávaných novinek ty nejdůležitější tituly pro

veřejné knihovny, kriticky vyhodnocuje jejich relevanci a podle jejich vhodnosti pro jednotlivé typy knihoven je dále doporučuje k nákupu. Na této spolupráci se podílí Německý svaz knihoven (*Deutscher Bibliotheksverband*) 70 lektory z 47 členských knihoven a knihovnických zařízení, Nákupní středisko pro knihovny (*Einkaufszentrale für Bibliotheken – EKZ*) šesti lektory a Profesní knihovnický a informační svaz (*Berufsverband Information Bibliothek*) momentálně asi 250 recenzenty.

Tato lektorská spolupráce je na poli německého knihovnictví jedinečným projektem, ve kterém spolupracují stovky knihovníků a téměř 50 knihoven velmi složitým, ale přesto dobře fungujícím způsobem. Projekt přitom spojuje výhody decentralizovaného, z praxe vycházejícího průzkumu trhu s efektivitou centrálně organizovaného systému recenzí.

Konsorcia

<http://www.hbz-nrw.de/kunden/gast/konsortien/konsortien.html>

Podobně jako v jiných zemích, i německé knihovny se rozhodly uzavírat konsorcia při získávání licencí elektronických médií. Obzvláště u velmi drahých digitálních produktů je možné tímto způsobem rozšiřovat nabídku knihovny, aniž by se neúnosně zatížil její rozpočet.

Zpracování fondu

Společná katalogizační pravidla

Spolupráce v oblasti zpracování dokumentů a využívání centrálních služeb při katalogizování předpokládají, že zúčastněné knihovny své katalogy zpracovávají podle stejných pravidel. Používají se pravidla jmenné katalogizace *Regeln für die Alphabetische Katalogisierung (RAK)* a pravidla věcné katalogizace *Regeln für den Schlagwortkatalog (RSWK)*. Pravidla jsou doplňována normami, které knihovny zpracovávají společně. Automatizovaný výměnný formát *Das Maschinelle Austauschformat für Bibliotheken (MAB)* vytváří předpoklady pro reciproční využívání strojově zpracovávaných katalogizačních údajů.

Sdružení knihoven

http://www.ddb.de/professionell/ag_verbund_karte.htm

Od 70. let vznikala regionální sdružení knihoven. Společné zpracovávání získané literatury vedlo k výrazné racionalizaci práce. Zprvu regionální sdružení se v průběhu času začala přetvářet v nadregionální instituce. Převzetím dalších úloh a budováním dalších služeb (např. dodávání dokumentů, budování digitálních knihoven, programy vzdělávání) jejich význam dále vzrostl. V r. 1983 bylo založeno jejich pracovní sdružení (*Die Arbeitsgemeinschaft der Verbundsysteme*). Jeho aktuální úlohou je další rozvoj automatizované meziknihovní výpůjční služby.

Elektronické dodávání dokumentů

Subito

<http://www.subito-doc.de/>

Na místo tradičních výpůjčních služeb pomalu nastupuje nová forma meziknihovní výpůjční služby, urychlující dodávání dokumentů. Tato služba využívá možnosti moderních informačních a komunikačních technologií a neodehrává se už mezi dvěma knihovnami, nýbrž přímo mezi knihovnou a uživatelem. Předpokladem je umožnit čtenáři přístup ke katalogům. Tento předpoklad splňují knihovny a sdružení knihoven budováním OPAC.

V minulé dekádě tak vznikla celá řada placečných služeb document delivery využívajících možností elektronického objednávání a doručování.

Nejvýznamnější nadregionální službou document delivery se stal systém Subito.

Digitální knihovna

Vascoda

<http://www.vascoda.de/>

Především v oblasti rešeršních služeb a vyhledávání informací a plnotextových elektronických dokumentů probíhá celá řada společných, do budoucna zaměřených projektů, přispívajících k budování národní Digitální knihovny.

S finanční podporou DFG (*Die Deutsche Forschungsgemeinschaft*) se rozvíjejí „virtuální odborné knihovny“. Tyto virtuální knihovny nabízejí oborově specializovaný přístup k vědeckým informacím a dokumentům. Umožňují centrální rešerše a dodání žádaného materiálu přímo na pracoviště.

Spolkové ministerstvo pro vzdělání a vědu podporuje vznik specializovaných informačních sdružení, aby se zlepšil přístup k elektronickým plnotextovým informacím.

Elektronická knihovna časopisů je kooperativní služba více než 250 knihoven s cílem nabídnout uživatelům jednoduchý a komfortní přístup k elektronicky vydávaným vědeckým časopisům. Obsaženy jsou všechny časopisy, které nabízejí články plnotextově.

Od srpna 2003 jsou s nabídkou Elektronické knihovny časopisů propojeny virtuální odborné knihovny a čtyři velká informační sdružení (*GET-INFO, ECONDOR, info-connex, Medizin*). Přístupné jsou ze společného internetového portálu Vascoda.

Německá internetová knihovna

<http://www.internetbibliothek.de>

Německá internetová knihovna je společným projektem Bertelsmannovy nadace a Svazu německých knihoven (*Deutscher Bibliotheksverband*). Zapojilo se do něj 70 veřejných knihoven s cílem umožnit veřejnosti jednoduchý přístup ke komentovanému katalogu odkazů (linků). Do nabídky patří též bezplatné informování e-mailem.

Uchovávání fondů a archivování

Úlohou knihoven a archivů není jen získávání nových médií, nýbrž též zachování kulturního dědictví budoucím generacím. Příkladem budiž třeba odstraňování škod způsobených rozpadem papíru.

Teprve na konci 80. let se začaly prosazovat výraznější snahy o zachování kulturního dědictví v knihovnách a archivech. Konkrétní návrhy pro společný postup byly zpracovány na počátku 90. let stálou konferencí spolkových ministrů pro kulturu a vzdělání (*Kultursministerkonferenz*). Spolkovým zemím bylo doporučeno, aby na ochranu fondů vyčlenily jedno až tři procenta ze svého rozpočtu. Tato doporučení byla realizována různě.

V některých velkých knihovnách vznikla nová oddělení, která se specializují na údržbu fondu. Ale nejen u papírových či jiných médií, nýbrž i u digitálních dokumentů je třeba udržovat jejich dostupnost i do budoucna.

Fórum Uchovávání fondů

Forum Bestanderhaltung

<http://www.forum-bestanderhaltung.de/>

Fórum Uchovávání fondů je webový informační a komunikační systém pro všechny aspekty ochrany a údržby fondů v SRN. Jsou zde k dispozici adresy, kontakty, projekty, nové vědecké poznatky i přehledy o vývoji a tendencích. Mimoto fórum zprostředkovává příslušnou literaturu k oboru. Slouží též jako nástroj komunikace pro všechny zúčastněné.

Nestor (Network of Expertise in long-term storage and availability of digital resources in Germany)

<http://www.langzeitarchivierung.de/index.php>

Nestor je odborný projekt spolkového ministerstva pro vzdělání a vědu pod vedením *Deutsche Bibliothek*. Cílem projektu je vybudování odborné sítě pro dlouhodobé archivování a dlouhodobé zpřístupnění digitálních zdrojů pro Německo. K základním úkolům patří mimo jiné zpracování kritérií spolehlivého digitálního archivu, postup pro vydávání certifikátů pro archivní servery, výběrové řízení pro archivování digitálních zdrojů, pokyny pro dlouhodobé archivování a v neposlední řadě integrace muzeí a archivů. Kromě toho je zpracováván koncept trvalé formy organizace celé sítě.

Měření a porovnávání výkonnosti

BIX – der Bibliotheksindex

<http://www.bix-bibliotheksindex.de/index.php>

V r. 1999 započal společný projekt Bertelsmannovy nadace a Německého svazu knihoven *BIX – der Bibliotheksindex*, orientační testovací projekt k měření výkonnosti ve veřejných knihovnách. V červnu 2002 vstoupil projekt do nové fáze: BIX, který byl původně koncipován jako každoroční porovnávání veřejných knihoven na celostátní úrovni, byl nyní rozšířen i na vědecké knihovny. Cílem je průkazné popsání a srovnání výkonnosti jak veřejných, tak i vědeckých knihoven.

Kompetenční síť pro knihovny

Kompetenznetzwerk für Bibliotheken

Na národní i mezinárodní kooperaci se po pětadvacet let aktivně podílel Německý knihov-

nický institut – *Deutsches Bibliotheksinstitut (DBI)*, jehož úlohou bylo nabízet nadregionální a prakticky zaměřené služby a zabývat se výzkumem a vývojem na poli knihovnictví. Jeho uzavřením v r. 2002 ztratilo německé knihovnictví svou jedinou centrální instituci. Od ledna 2004 v některých naléhavých společných úkolech pokračuje *Kompetenznetzwerk für Bibliotheken*.

Projekt *Kompetenznetzwerk für Bibliotheken (KNB)* na jedné straně přebírá kompetence těch institucí, které se už dříve zabývaly mezinárodními i národními úkoly v oboru, na druhé straně přejímá dosud neřešené úkoly či úkoly, které do té doby řešil Německý knihovnický institut (DBI).

Přednostní cíle projektu:

- zpřístupnit informace a fakta pro plánování a rozhodování na úrovni jednotlivých zemí i celého státu;
- určit strategické priority;
- posilovat roli knihoven v mezinárodním měřítku a podporovat mezinárodní vztahy;
- podporovat inovační a rozvojový potenciál knihoven.

Dílčí úlohy projektu:

Německá knihovnická statistika

<http://www.bibliotheksstatistik.de/>

Německá knihovnická statistika (DBS) je národní statistika, zahrnující všechny úseky knihovnictví. Opírá se o jednotné definice stanovené německou normou DIN *Mezinárodní knihovnická statistika*. Německá knihovnická statistika má základní význam pro zřizovatele a jejich plánování, pro srovnávání výkonnosti a pro zprostředkování ukazatelů pro další úkoly správy.

V současné době jsou online k dispozici data za roky 1999 až 2003 (pozn. překl.)

Mezinárodní spolupráce

<http://www.bibliotheksverband.de/dbv/rechts.html>

Na poli *Mezinárodní spolupráce* je zajišťován mezinárodní transfer znalostí napomáhajících inovaci v knihovnictví. Cílem je zastupování zájmů knihoven v globálním kontextu, aktuální informace o strategickém rozvoji na mezinárodní úrovni, podporování mezinárodní spolupráce knihoven a dalších relevantních institucí

a informace a poradenství o možnostech využití prostředků z mezinárodních zdrojů.

Normalizační komise pro knihovnictví a dokumentaci

V rámci Mezinárodní organizace pro normalizaci ISO jsou realizovány návrhy norem pro knihovny, archivy a dokumentační střediska. Obdobné grémium v Německém institutu pro normalizaci (DIN) tvoří normalizační komisi pro knihovnictví a dokumentaci (NABD). Normy jsou přebírány národními grémii, která spolupracovala na jejich tvorbě. V mnoha pracovních výborech se vyjadřují němečtí odborníci k navrhovaným mezinárodním normám a zpracovávají vlastní návrhy. Tím je zajištěno, že zkušenosti a přání německých institucí dojdou slychu při stanovování mezinárodních norem.

Kompetenznetzwerk – koordinace projektu

Projekt tvoří jednu organizační jednotku. Pro koordinaci dílčích úkolů bylo zřízeno řídicí grémium. V něm zasedá vždy jeden zástupce knihovnických sdružení, jeden zástupce knihoven s celonárodními úkoly, jeden zástupce odborných pracovišť, dále dva zástupci Německého svazu knihoven a jeden zástupce pracovního sdružení knihoven při KMK (*Kultusministerkonferenz*).

Knihovna 2007

– Rozvoj knihoven v Německu

Bibliothek 2007 – Bibliotheksentwicklung in Deutschland

<http://www.bibliothek2007.de/>

V březnu 2004 představil Německý svaz knihoven spolu s Bertelsmannovou nadací projekt *Knihovna 2007*. V jeho rámci byl předložen koncept, který by měl vést ke zlepšení postavení německého knihovnictví prostřednictvím vzdělávání a rozvoje informační společnosti.

Koncept vznikl na základě rozsáhlých šetření. Byla vyhodnocena řada dotazníků, provedena analýza silných i slabých stránek německého knihovnictví a zadána mezinárodní rešerše na příklady nejlepších metod.

Výsledky ukázaly nedostatky německého knihovnictví v mezinárodním srovnání. Autonomie zřizovatelů uvnitř jednotlivých úseků knihovnictví a regionální příslušnost jsou často

brzdou kvalitní spolupráce knihoven. Překážkou je též rozdělení veřejných a vědeckých knihoven, které navíc neodpovídá aktuálním požadavkům. Finanční rámcové podmínky nejsou zabezpečeny celoplošně. Knihovny nedrží krok s narůstajícím množstvím informací a jejich významem pro rozvoj země. Úhrnem schází knihovnám výhledová politika a plánování. Následky jsou velmi vážné: nedostatečná kooperace knihoven, neuspokojivé využívání zdrojů a chybějící inovace a flexibilita.

Základ strategického dokumentu tvoří návrh na zřízení Agentury pro rozvoj knihoven BEA (*BibliotheksEntwicklungsAgentur*) podle zahraničních vzorů. Země jako Velká Británie, Dánsko, Finsko či Singapur vsadily úspěšně na celostátní koordinaci. Národní agentury zde přispívají k celostátnímu řízení a rozvoji knihoven.

BEA by se měla zasadit o to, aby se knihovny důsledně a závazně staly součástí státní vzdělávací a informační politiky. Měla by podporovat

modernizaci a zlepšení nabídky knihoven. K tomu účelu definuje kvalitativní standardy a zároveň vytváří pobídky k jejich prosazování. Zlepšováním interního provozu by měla stoupat výkonnost knihoven. Projekt nemá ovšem sloužit k uspořené aktuálních nákladů, nýbrž pokud možno k přiměřenému rozšiřování finančních prostředků.

Vedle rozmanitých příkladů stávající spolupráce v německém knihovnictví se dodatečné zřízení centrální agentury pro knihovny jeví s poukazem na nutnou inovaci a modernizaci jako nezbytné.

Portál pro knihovny

Bibliotheksportal Deutschland

<http://www.goethe.de/kug/prj/bib/deindex.htm>

Všechny uvedené příklady a řadu dalších odkazů a odkazů najdete na portálu pro knihovny na webových stránkách Goethova institutu.

Překlad RENATA HAMPLOVÁ

Zleva stojí Jiřina Bínová Kádnerová, ředitelka SVK v Kladně, hejtmán Středočeského kraje Petr Bendl a Jiřina Pospíšilová, členka Rady SK
Interiéry prostor pro čtenáře

Foto Ilias Papovský

Kladenští čtenáři v novém

Kladenská Středočeská vědecká knihovna uspořádala 8. září malou slavnost, na které se sešli hejtmán Středočeského kraje Petr Bendl, radní pro kulturu Jiřina Pospíšilová, Dan Jiránek, primátor města Kladna, ředitelé krajských knihoven a řada dalších hostů a přátel knihovny. Slavilo se otevření nových prostor pro čtenáře, které zabírají 1. patro knihovny a poskytují uživatelům nebývalý komfort a také estetický zážitek. K rekonstrukci, na niž zřizovatel, tj. Středočeský kraj, poskytl dotaci ve výši téměř 5 milionů Kč se vrátíme v některém z příštích čísel.

Vězeňské knihovny v západním světě a v České republice

9. část

KONKRÉTNÍ KNIHOVNICKÉ PROCESY V ČESKÝCH VĚZEŇSKÝCH KNIHOVNÁCH Personál

Fungování českých vězeňských knihoven začíná **odsouzenými**, kteří jsou zařazeni na pozici knihovníka. Nad nimi má **dohled stanovený člen vězeňského personálu**, zpravidla speciální pedagog, jenž také současně odpovídá za skladbu knihovního fondu.¹ Jednou z nevýhod využívání knihovníků-odsouzených představuje jejich **častá obměna**. Knihovníci (obzvláště ve věznicích, kde převažují kratší tresty) se mohou celkem často střídát² a úroveň knihovny tak kolísá, pokud není zrovna k dispozici další vhodná osoba. Koncepční práce a plánovitě rozvíjení knihovny je tímto faktem do značné míry znemožněno.

Knihovníci se na své místo dostali tak, že projevili zájem nebo byli vybráni. **Místo knihovníka** patří mezi odsouzenými k **nejpreferovanějším** a zájem o něj je velký. Všichni knihovníci si vážili toho, že mohou tuto práci vykonávat. Důvodem výběru této činnosti byl zpravidla zájem o literaturu a vztah ke knihám obecně. Práce knihovníka může být věznicí vnímána jako zaměstnání, a pak je placená (Pankrác, Valdice). V některých věznicích je práce knihovníka součástí programu zacházení či jde o závaznou volnočasovou aktivitu (Bělušice, Stráž pod Ralskem, Všehrady), poté ji knihovník vykonává zadarmo. Zda bude práce knihovníka brána jako zaměstnání záleží na rozhodnutí ředitele věznice. Někteří knihovníci mají díky své funkci volný pohyb po věznici či po její části, jinde se mohou pohybovat pouze pod dohledem dozorců. Situace se může proměňovat – například ve Stráži pod Ralskem mívá knihovník volný pohyb, který byl posléze z bezpečnostních důvodů zrušen. Zdejší speciální pedagogka o tom říká: „*Dříve mohl knihovník obcházet ubytovny a ptát se, proč nevrátili knihy, vše bylo možné vyřídit v terénu... mohl si věci lépe ohlídat a předcházelo se tak ztrátám a škodám.*“

Většina knihovníků-odsouzených měla s **knihovnou zkušenosti maximálně z uživatelské pozice**. Knihovník je tak odkázán na informaci od předchozího knihovníka, který systémem pokus – omyl dospěl k nějaké představě, co znamená fungující knihovna, a na informace odpovědného pracovníka věznice, jenž taktéž většinou žádnou konkrétní knihovnickou zkušenost či vzdělání nemá. Tento koloběh pak zapříčiňuje konzervaci daného stavu, který knihovník přejal od svých předchůdců a na nějž je odpovědný pracovník zvyklý, a nevznikají tak žádné podněty pro zlepšování či inovaci služeb.

Současnou **náplň práce knihovníka** představuje půjčování knih (či jiných materiálů) a případné opravy či přebalování knih. Pokud přijdou do knihovny nové materiály, provádí knihovník jejich evidenci a zpracování. V některých knihovnách knihovník upozorňuje na nevrácené knihy a vyvěšuje seznamy „hříšníků“ (Všehrady) či je s pomocí odpovědného pracovníka obchází a snaží se knihy získat zpátky (Bělušice). Ve Valdicích navíc knihovník roznáší audio a videokazety a vytváří seznamy pro oddílové knihovničky.

Hlavní výhodou práce vidí všichni knihovníci-odsouzení především v tom, že mají v knihovně **klid**. Knihovník ve Valdicích k tomu dokonce dodává: „*Jestli vám někdo bude říkat něco jiného, tak si vymýšlí*“. Pouze knihovník v Prazě-Pankráci spatřuje výhodu v tom, že může být zaměstnaný a pracovat s počítačem, což odpovídá jeho vzdělání. Knihovníci pak podle svého osobního založení uvádějí i další výhody – rád pracuje s knihami a dává přednost samostatné práci, kterou mu knihovna umožňuje či nemusí trávit čas na „cimře“ s lidmi, které si nevybral. Při otázce na **nevýhody** práce knihovníka byla první reakcí většinou spontánní odpověď, že žádné nejsou. Při delším zamyšlení pak knihovníci některé nevýhody našli: „*Knihovna neodpovídá požadavkům, třetina lidí nejsem schopna vyhovět tím, co tu je ... není tu počítač,*

knihy nejsou seříděné podle oborů.“ Je zajímavé, že většina knihovníků viděla nevýhody práce právě v tom, že knihovna není díky svému vybavení schopna zabezpečovat služby čtenářům, jak by sami knihovníci-odsouzení rádi chtěli. Na nevýhody jako „*někdy se sejde hodně administrativní práce*“ či „*není to placená práce, dříve byla*“ upozorňovali spíše speciální pedagogové.

Náplň práce speciálního pedagoga odpovědného za chod knihovny jsou v souvislosti s knihovnou tyto činnosti: kontrola práce knihovníka, případný výběr a nákup materiálů do fondu knihovny, návrhy a výběr odsouzeného do funkce knihovníka, poskytování informací o odsouzených, jež mají být propuštěni nebo přesunuti. Někdy také vyřizuje upomínky, shání materiály na opravu knih, vypisuje ztrátové listy či ukládá kázeňské tresty. Tráví touto prací velmi málo času,³ jde spíše o nárazové úkony na základě vyvstálé potřeby.

Smysl knihovny podle většiny odpovědných pracovníků spočívá především v ukrácení volného času. Výrazně je tak preferována rekreativní (a úniková) funkce knihovny na úkor funkcí ostatních. Speciální pedagog v Prazě-Pankráci k tomu dodává, že četba může napomáhat rozvoji slovní zásoby a výuce gramatiky, což představuje výhodu při hledání práce. Ve Všehrdech vidí knihovnu též jako kulturní centrum, kde se schází „intelektuální jádro“ věznic. **Hlavní problémy** spatřují v nedostateku peněz, především na nákup nové literatury. Důsledkem je pak zastaralý a nedostatečný fond. Někteří pracovníci zdůrazňují poškození a ztráty knih. Další oblast problémů spočí-

vá v tom, že ani odsouzený, ani speciální pedagog není vyškolený pro práci v knihovně; speciální pedagog z Bělušic k tomu stručně dodává: „*Chybí profesionální knihovník.*“

Závěr

Při návštěvách sledovaných věznic mě velmi překvapil ochotný přístup speciálních pedagogů i knihovníků-odsouzených, kteří mi věnovali svůj čas. Právě v těchto lidech leží potenciál k možnému zlepšení fungování našich vězeňských knihoven. Zároveň jsem se však také setkávala se značným údivem nad tím, co je možné na vězeňské knihovně zkoumat a o čem psát. V tomto přístupu leží „jeden ze zakopaných psů“ stavu českých vězeňských knihoven, který byl již několikrát zmíněn. Pokud neexistuje představa o tom, jak by věci mohly fungovat lépe a v jakých směrech je možné činnost vězeňské knihovny zlepšovat, těžko může k jakékoli změně pozitivním směrem dojít. A zde právě leží možnosti pomoci profesionálních knihovníků – v předávání moderních poznatků a know-how zároveň s respektem k odlišnému prostředí, jehož pravidla se nám často mohou zdát nesmyslná či nesrozumitelná. Fungující spolupráce je možná (jak ukazují příklady ze zahraničí) a obohacující pro obě strany. Její podoby vycházejí vždy z konkrétních podmínek a mohou nabývat nejrůznějších forem. Podmínkou je ovšem ochota si naslouchat, udělat o krok navíc, než je běžné, a zároveň i kreativita v situaci, která se zdá neřešitelná. Je to velká výzva, nejen pro knihovníky.

JITKA LEDVINOVÁ

jitka.ledvinova@centrum.cz

O D K A Z Y :

- 1 Vedle toho existuje ještě zodpovědnost za materiály knihovny (tzv. materiálová kompetence), kterou mívá buď vychovatel, stanovený pracovník ekonomického oddělení, případně někdo další. Podle „Nařízení“ by tato kompetence měla příslušet určenému pracovníkovi oddělení logistiky a výrobní činnosti.
- 2 Ze sledovaných knihoven byl v Bělušicích knihovník ve své funkci třetí týden, v Prazě-Pankráci čtvrtý týden, ve Stráži pod Ralskem tři měsíce, ve Všehrdech půl roku a pouze ve Valdicích (kde převažují dlouhodobé tresty) již čtyři roky.
- 3 Ze sledovaných knihoven věnoval nejvíce času knihovně speciální pedagog v Bělušicích – zhruba dvě hodiny týdně.

Don Quijote v českých adaptacích pro děti a mládež

V letošním roce si připomínáme 400. výročí vydání prvního dílu románu *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha* (1. díl 1605, 2. díl 1615) španělského spisovatele a dramatika Miguela de Cervantesa Saavedry (1547 Alcalá de Henares – 1616 Madrid). Jeho nesmrtelné dílo vyvolalo ohlas také v českém kulturním prostředí, vznikla celá řada adaptací literárních, hudebních, divadelních, výtvarných, tanečních, loutkových...

První díl Cervantesova Dona Quijota vyšel v období 1605–1650 na území Iberského poloostrova, v Bruselu a Miláně celkem ve čtrnácti vydáních. Brzy byl přeložen do dalších jazyků (1612 do angličtiny, 1614 do francouzštiny, 1621 do němčiny a 1622 do italštiny). V českých zemích se během 17. a 18. století četly příběhy Dona Quijota ve španělštině, ve francouzštině, italštině a němčině, což dokládají tisky dochované v knihovnách (např. Národní knihovna ČR, Strahovská knihovna v Praze, SVK v Olomouci, Roudnická lobkovická knihovna, českokrumlovská zámekská knihovna). Překlady donquijotovských dobrodružství do češtiny se datují od roku 1866 (1. díl J. B. Pichl, 2. díl 1868 K. Stefan), překlad A. Pikharta z období 1899–1900. Následují E. Drobílek (1914), H. Kosterka (1924 a 1931), M. L. Kühnová (1928), V. Černý (1931, 1947, 1966, 2005) a Z. Šmíd (1952, 1955, 1982).

Je zajímavé, že první literární adaptace Dona Quijota pro děti a mládež se objevila již v roce 1864, dva roky před prvním překladem tohoto díla do češtiny. Tuto adaptaci nazvanou *Bláznivý rytíř. Kratochvilné čtení pro lid sám autor, lékař, gymnaziální profesor, spisovatel a překladatel Josef Pečírka* (1818–1870) definuje jako zábavné čtení pro mládež. Bylo vydáno v Praze tiskem J. Pospíšila.

Další adaptací je *Don Quijote de la Mancha* ve zpracování J. V. Kabelíka (1864–1928), historika a profesora na průmyslových školách. Vydal ji nakladatel Emil Šolc v roce 1897 v Telči. Dílo bylo reeditováno stejným nakladatelem v roce 1908 a v roce 1926 pražským nakladatelstvím Šolc a Šimáček.

Třetí adaptací v pořadí je volně zpracování *Don Quixote z La Manchy* L. Grossmannové-Brodské, které vyšlo nákladem A. Hynka v Praze v roce 1902. Následuje úprava A. B. Štátného nazvaná *Bláznivý rytíř Don Quijote de la Mancha*, která byla vydána v roce 1912 R. Štorchem v Praze. V roce 1937 se objevila adaptace *Rytíř smutné postavy* J. V. Flose, vydaná Státním nakladatelstvím v Praze.

Následuje vydání a řada reedici téměř nejznámější a nejčastěji vydávané adaptace pro děti a mládež nazvané *Příběhy Dona Quijota*, jejímž autorem je spisovatel a estetik Jaromír John (1882–1952). První vydání tohoto volného převyprávění v hutnější a čtivější podobě doprovodil ilustracemi František Tichý. Dílo vyšlo v roce 1940 v pražském nakladatelství Orbis. John, vl.jménem Bohumil Markalous, použil překladu H. Kosterky a myšlenek z díla španělského spisovatele Miguela de Unamuno. V období 40.–80. let minulého století byla Johnova adaptace znovu vydána devětkrát (1941, 1942 a 1946 – Orbis; 1955, 1962 a 1978 – Československý spisovatel; 1968 – SNDK; 1976 a 1984 – Albatros).

Johnovo dílo je určeno dětem od 11 let. Je rozděleno do 44 kapitol a obsahuje doslov a slovníček Heleny Šmahelové. John se před sepsáním *Příběhů Dona Quijota* seznámil s nejvýznamnějšími studii o Cervantesově románu. Cervantesovo dílo patřilo k jeho oblíbeným titulům, často se k němu vracel. Johnova adaptace dobrodružství potulného rytíře Smutné postavy je plná změn, autor obsah obohacuje tím, že za hojného použití českých přísloví příběhy domýšlí nebo naopak zkracuje.

Přestože od zrození Cervantesovy nesmrtelné postavy Dona Quijota a jeho zbrojnoše Sancha Panzy uplynula celá staletí, Cervantesův myšlenkový a literární odkaz je stále živý a je prostřednictvím překladů a adaptací úspěšně zprostředkováván nejen dospělým, ale i dětem.

HELENA ZBUDILOVÁ
zbudil@pf.jcu.cz

KDYŽ SE ŘEKNE KNIHOVNA...

J. H. Krchovský, básník

Do knihovny jsem se dostal až později jakýmsi obloukem, ne jako čtenář, ale jako autor a interpret svých textů. Cítím se tam nepatřičně (jako ostatně kdekoliv).
Připravil JAN MEIER

Knihovník Evžen Lukeš

Prošel jsem si nedávno torturou osmdesátin, na našem letošním abiturientském setkání byl to samý osmdesátník. Banální, protivná záležitost. Teď je postiženým (11. 9.) Evžen Lukeš. Vidím to jinak. Jako personifikaci výrazné složky knihovnické historie od roku 1945.

Narodil se do rodiny typografa, nasál ještě masarykovskou republiku. Po válečné maturitě byl totálně nasazen a tam si těžce zranil levou paži. Studium filozofické fakulty zahájil letním semestrem 1945. J. B. Čapek si ho vybral za svého asistenta a vzbudil v něm celoživotní zájem o slovenskou literaturu. Doktorát získal v roce 1971. Při studiu na fakultě absolvoval i Státní knihovnickou školu (1945–1947) a nadchl se pro toto povolání. Jako student účastnil se ustavujícího sjezdu Svazu čs. knihovníků (1945), zaniknuvšího v letech padesátých.

Nastoupit do knihovny mohl až po skončení tehdejšího stop-stavu. Prozatímne (spolu s Ivanem Vyskočilem) byl zaměstnán v chlapecké výchovně ve Šternberku u Smečna, vedené jeho starším fakultním kolegou Zdeňkem Taxem (ten pak též pobýval po nějaký čas s námi v Národní knihovně).

Do Národní knihovny vzal si ho Jan Petrmichl v roce 1953. Rázem se ocitl ve vzácné společnosti. Tvořili ji především po Únoru se tam shromažďivší Jiří Ježek (asistent Václava Tilleho a žák Šaldův, tajemník PEN klubu, překladatel z francouzštiny), Karel Mikula (s neuplatněným dekretem na ředitele Lékařské knihovny, neoblomný sociální demokrat), Jaromír Jedlička (zakladatel čs. gruzinologie a armenistiky), Josef Poch (ředitel knihovnické školy za Evženova tamního studia) a Josef Vyskočil (založil klementinskou restaurátorskou dílnu, nositel mezinárodních cen za knihovazačství).

V tomto mikroklimatu Národní knihovny žilo se nám za přátelského Jana Petrmicha na-

vzdory okolnímu zlému světu padesátých let až radostně. Svědčí o tom bezpočet narozeninových artefaktů „Jediné křesťanské gratulační firmy Ježek-Vyskočil“ (emblém: vyskakující ježek). Některé má Evžen určitě doma.

V Národní knihovně staral se o doplňování a věcnou katalogizaci, pracoval v redakci Bibliografického katalogu a v roce 1957 převzal vedení retrospektivní bibliografie. Inicioval vřelé spolupracovnícké kontakty s Maticí slovenskou Jána Martáka, jež se právě přeměňovala ze statutu spolkového v slovenské ústřední bibliografické pracoviště.

Tolerantní, zaštiťující a tvůrčí éru Petrmichlova a po něm Milana Jungmanna vystřídalá tupá hrůzovláda Konvalinkova. Po Konvalinkově neslavném konci a chvíli klidu nastoupily kuncovsko-blehovské, pro nás trudné časy.

V roce 1959 přestoupil Lukeš do Státní pedagogické knihovny Komenského. Vedl oddělení akvizice a katalogizace a intenzivně se podílel na budování sítě školních knihoven. Má nezanedbatelný podíl i na organizaci kurzů pro knihovníky odborových knihoven.

V letech 1969–1970 spoluorganizoval založení Svazu českých knihovníků a informačních pracovníků (SKIP) – o dva roky později zakázaného.

Z pedagogické knihovny přešel na místo ředitele Knihovny Uměleckoprůmyslového muzea (1971–1990). Zde vrcholil jeho přímé působení knihovnické. Byl dobudován depozi-tář ve Chvatěrubech u Kladru. Vznikla neformální síť knihoven zaměřených na výtvarnou literaturu. Účastnil se ustavení a dalšího fungování sítě muzejních knihoven. Soustředil se na retrospektivní doplňování fondu z antikvariátů a na mezinárodní knižní výměnu. Podpo-roval aktivitu tvůrců umělecké knižní vazby.

Už před Listopadem byl jedním z prvních připravovatelů obnovení SKIP. A znovu spoluorganizoval ustavující sjezd (1990) a pracoval ve výboru.

Jako penzista posloužil pak svou osobnostní dispozicí knihovně Nejvyššího kontrolního úřadu (1995–2000) a Knihovně Památníku národního písemnictví (2000–2002).

Obsáhla je též Lukešova činnost pedagogická. Od roku 1959 externě učil na Střední knihovnické škole, předsedal u maturit na její plzeňské pobočce. Od padesátých let úzce spolupracoval s katedrou informačních věd a knihovnictví, kde po roce 1990 i nějakou chvíli externě přednášel. Pověřován býval vedením a oponenturou mnoha diplomových prací. Jeho praktikantkám z obou učilišť v Památníku říkali „evženky“.

Avšak význam Lukešův zdaleka netkví jen v té jeho činnosti zaměstnanecké, institucionálně pedagogické a spolkové. Osobním účastnictvím prostupuje širokou svou obcí přátelskou nejméně dvou knihovnických generací. Neúnavně propojuje sobě milé osobnosti z různých končin duchovna. Přátelům pomáhá a slouží do roztrhání těla.

Má to i svůj rub. Nezištná rozptýlenost brání mu poněkud zkabineťnět. Při jeho intelektu, fundamentu vědomostí, orientaci po zdrojích literárních a lidských, stylistické dovednosti a nesmírné houževnatosti vytvořil by dílo podstatné bibliografie.

Z jeho činnosti bibliografické uveďme aspoň: Bibliografie překladů slovenské literatury do češtiny (pro publikaci Pavla Števčka Nová slovenská literatura); Bibliografie překladů slovenské literatury pro děti a mládež; Bibliografie slovenské části Typového katalogu pro lidové knihovny.

J. B. Čapkovi sestavil rejstříky pro Záření slova a ducha. Četné lektorské posudky a ediční návrhy dodával do nakladatelství Gustav Voleský, V. Petr, J. R. Vilímek, SNDK – Albatros, Státní pedagogické nakladatelství, Mladá fronta (mj. tu pokrýval ineditního Jana Lopatku), Čs. spisovatel, Odeon, Horizont a v současné době ARSCI.

Působil v redakčních radách časopisů Slovenská věda, Knihovna a Čtenář.

Připravoval bibliografické podklady pro

Františka Gela. Své publikace o Boženě Němcové s ním konzultovala Helena Sobková. Dětské čtenáře zaujal jeho výbor pohádek z Václava Říhy a výbor z díla Petra Jilemnického.

Na půdě česko-slovenské vzájemnosti se pohybuje bytostně. Aby ne. Se Slovenkou Jozefinou (pedagožkou nevidomých dětí) brzy oslaví zlatou svatbu.

Ze slovenské literatury vybral si k překladům mj. Fraňa Krále, Magdu Matuščíkovou, Ľudo Zúbka (Ve službách Matěje Hrebendy). S použitím slovenské mutace přeložil francouzskou knihu bájí a mýtů Vlci, draci, bájná zvířata a našel přesné a barvitě ekvivalenty pro všechny ty strašidelné potvory. Knize a jejímu překladu se dostalo zvláštního ocenění spisovatelské obce.

Pro Matici českou, v níž se dlouhodobě angažuje (není to jeho jediná spolupráce s Knihovnou Národního muzea; po léta byl např. agilním členem nákupní komise), připravil v Lachmannově nakladatelství ARSCI reedici monografie Josefa Pekaře o Františku Palackém (2005). V tomto nakladatelství vyšlo i několik dalších publikací nesoucích punc Lukešova brilantního editorství.

Atd., atd.

— — —

Bránil jsem se ponořit se do vzpomínek spjatých s naším společným knihovnickým a lidským životem. Mnohé jsem zachytil v Bibliografování v čase i nečase (Čtenář 1997/98). A to niterně podstatné o Evženovi je stěžejní slovem postižitelné. Evžen Lukeš je prostě pojem. Všichni jemu i sobě přejeme, aby to tak ještě dlouho vydrželo.

Rotování po našich i zahraničních knihovnách a antikvariátech bude už přece jenom muset trochu přibrzdit. Nezbude mu než uchýlit se do kabinetu a začít psát dějiny knihovnictví našeho věku. Až na sám práh věku počítačového. Na ten už nemáme.

Po právu stal se PhDr. Evžen Lukeš jedním z prvních nositelů pamětní medaile Z. V. Tobolky za celoživotní práci v knihovnictví.

Digitální projekty a programy v České republice a v angloamerické oblasti

4. část

Úplné texty Rukopisu královédvorského a zelenohorského

URL: <http://kix.fsv.cvut.cz/win/rkz>

Řešitel: Jaroslav Gagan z České společnosti rukopisné

Popis

Cílem projektu je zveřejnit pomocí internetu úplné znění Rukopisu královédvorského a zelenohorského, dále obsahuje texty zabývající se problematikou rukopisného sporu.

Rozsah této digitální knihovny je cca 500 položek, ale v budoucnu by se měla rozšiřovat. Do roku 2017 by měla být na internetu k dispozici rozsáhlá databáze textů o RKZ, kde by mělo být uvedeno kolem 5000 položek.

Finanční zdroje pocházejí z členských příspěvků a darů příznivců RKZ.

Přístup k těmto stránkám není nijak omezen. Tento projekt nemá žádnou publicitu kromě poskytování vizitek s URL na přednáškách České společnosti rukopisné, ze kterého se lze do této digitální knihovny dostat. Protože většina vystavených prací je starší sedmdesát let, neexistují problémy s autorskými právy.

V tomto projektu je uváděn přepis textů Rukopisů novočeským pravopisem podle Endersova kritického vydání z roku 1993 v nakladatelství Neklan. Poznámkový aparát je vypuštěn. Členění textu do veršů se v podstatě shoduje s předchozími edicemi RKZ. Jsou přepsány novočeským pravopisem, protože samotné rukopisy jsou napsány středověkým písmem bez háček a čárek, navíc bez mezer mezi slovy, což pro neškolného čtenáře činí četbu dosti obtížnou. Jednotlivé písně jsou doplněny stručným původním komentářem, jehož autorem je Jiří Urban.

Je digitalizováno celé znění RKZ, kromě tzv. proužků v Rukopise královédvorském (jde o dva listy, které byly svisle roztrženy, takže se dochovaly neúplné).

Návrh obálky
Rukopisu královédvorského
od Josefa Mánesa

Kromě úplného textu RKZ jsou v tomto projektu uveřejněny některé práce jazykovědce PhDr. Julia Enderse, které souvisejí s rukopisy. Do budoucna by zde měly být zveřejněny všechny studie J. Enderse o problematice RKZ.

Zatím jsou v tomto projektu vystavena následující díla:

Jazykovědný rozbor Rukopisu královédvorského, zelenohorského a dalších staročeských textů s nimi spojených (Jazykovědný rozbor RKZ). V publikaci je systematicky analyzován Rukopis královédvorský a zelenohorský, ale i další památky, u kterých není jistá doba vzniku.

Rukopis Zelenohorský a Královédvorský, vznik, styl a básnická hodnota staročeské orální poezie (Estetický rozbor RKZ). Na internetu je vystaveno jak plné znění, tak i stručný přehled.

V digitální knihovně je vedle celého znění rukopisů zveřejněn i slovníček osobností vyskytujících se ve sporu, jazykovědné rozborů, a to jak paleografické, tak i estetické.

V tomto projektu je možné jen procházení – na titulní straně se objeví seznam dokumentů, na vybraný uživatel klepne, zobrazí se mu soupis částí a po najetí na vybranou část se mu zobrazí plný text.

VESNA ŠKODOVÁ

[Vesna.Skodova@seznam.cz](mailto:vesna.skodova@seznam.cz)

—**Dotaz:** Co je nového v diskuzi o britských veřejných knihovnách?

—**Odpověď:** Diskuze o tzv. zaostávání veřejných knihoven pomalu pokračuje i když – podle mého názoru – se osud knihoven už dávno obrátil k lepšímu. Tu a tam stále ještě média uveřejňují články, které prorokují zánik knihoven do 15 let (*Davies, C.: Libraries will be closed in 15 years... [Knihovny budou do 15 let uzavřeny...]. The Daily Telegraph 4/6/2005*). Ve skutečnosti se však veřejné knihovny lepší. Tak například malá místní pobočka u nás pod kopcem, která měla být původně před několika lety zrušena, se velice snaží získat uživatele. Nedávno jsme si tam půjčili DVD, které jsme nemohli dostat v žádné komerční půjčovně. Knihovna na žádost čtenáře koupí do svého fondu filmy založené na literárních dílech. Nabídne k tomu i knihu, která sloužila jako předloha.

Původní pesimistická zpráva Tima Coatse z knihkupeckého řetězu Waterstones podnítila diskuzi mezi knihkupci a knihovníky.

Na jaře došlo k hodnocení sedmi londýnských veřejných knihoven, kterým knihkupecký časopis Bookseller udělil podle zásluh zlatou, stříbrnou nebo bronzovou medaili. Podle knihovníků byl slabinou tohoto hodnocení příliš velký důraz na současné bestsellery (*Lake, John: An Inspector Calls : London's Public Libraries [Inspektor se zastavil v londýnských veřejných knihovnách]. London Cilip issue 3, May 2005*).

Nadace Laser Foundation ve výzkumu nazvaném *Libraries Impact Project* [Výzkum vlivu knihoven] navrhla metody, kterými je možno hodnotit společenskou prospěšnost knihoven. Během výzkumu bylo sledováno sedm veřejných knihoven a posléze zjištěno, že jejich činnost má kladný vliv na zdraví a kvalitu života dětí, mladistvých, rodin a stárnoucích. Plný text výsledků uveřejněný v červenci 2005 najdete na www.bl.uk/about/cooperation/pdf/laserfinal6.pdf

Tato nadace už dříve vyjádřila optimistickou víru v dokumentu nazvaném *Libraries: A Vision* [Knihovny: Vize], který pojednává o tom, jaké asi budou veřejné knihovny v roce 2015. (www.futuresgroup.org.uk/documents/the%20public%20library%20service%20in%202015.pdf) Jeden ze závěrů je, že bezplatných knihoven bude vždy zapotřebí, ale že každá knihovna se bude muset přizpůsobit místním potřebám a každá bude vypadat trochu jinak. Potřeby uživatelů by měly být hlavním vodítkem v plánování služeb. Zaměstnanci by měli věnovat více pracovního času styku s uživateli. Měli by dbát na to, jak jsou oblečení a jakým dojmem na uživatele působí. Jejich plat by měl být vyšší, aby nadaní lidé neodcházel na jiná lépe placená místa.

Letní knihovnická konference *Umbrella 2005* byla zahájena diskuzí na „oslavu profese“, která však moc optimisticky nevyzněla. Bob Usherwood z Sheffield University řekl, že veřejnost si knihoven sice váží, ale málo je užívá. (*Celebrating the future of the profession [Oslava budoucnosti profese], Library and Information Gazette 15/7/2005*)

Statistické informace o knihovnách vydané v první polovině roku potvrzují, že počet návštěv sice stoupá, ale počet výpůjček stále klesá. Je možné, že čtenáři raději kupují knihy, než aby si je vypůjčili. (*New stats: good or bad? [Nová situace: dobrá nebo špatná?]. Update 4(6)2005 p. 2*)

Výzkum poklesu výpůjček došel k závěru, že nejsilnější vliv na tento úkaz má nedostatek zdrojů na nákup knih a nedostatečně dlouhé otevírací hodiny knihoven. Druhořadým důvodem je, že lidé mají málo času a mají více peněz na nákup knih. (*Better bookstock won't reverse loans decline [Lepší zásoba knih nezvrátí pokles výpůjček]. Update 4(5) May 2005 p. 10*)

Při ministerstvu kultury působící *Museum, Libraries and Archives Council* [Rada knihoven, archivů a muzeí] (MLA) plánuje na letošní podzim marketingovou kampaň na podporu knihoven, opřenou o již dříve vydanou zprávu *Framework for the Future* [Rámcový plán pro budoucnost] (www.culture.gov.uk/global/publications/archive_2003/framework_future.htm) MLA pořádá semináře pro účastníky této kampaně (www.mla.gov.uk/action/framework/framework_04cb.asp)

Knihovny pomáhají zvyšovat kvalitu života tím, že umožňují přístup k informacím, vzdělání a tvorivosti a že poskytují prostor pro komunitní činnost. Cílem kampaně mají být zatím tři skupiny uživatelů: stárnoucí před důchodovým věkem (55–65), rodiny s malými dětmi a mladiství, kteří

nastupují do prvního zaměstnání (18–25) (*Meeson, Sue. Public libraries: the big marketing push [Veřejné knihovny: velký marketingový útok]. Update 4(7–8) Aug 2005 p 47–9.*)

MLA chystá další výzkum, který by pomohl přesvědčit vládu, aby v příštím rozpočtu věnovala víc finančních zdrojů knihovnám. Je to součástí akčního programu *New Directions in Social Policy: developing the evidence base for museums, libraries and archives* [Nové směrnice v sociální politice: vytvoření evidenční báze pro muzea, knihovny a archivy], jehož text je možno stáhnout z internetu: www.mla.gov.uk/documents/ndsp_developing_evidence.doc.

Shrnula jsem to, co vyšlo v knihovnickém tisku během horkého léta. Zdá se mi, že vidím změny k lepšímu – jak v nejvyšším managementu, tak v malých pobočkách. Knihovníci se snaží zmodernizovat image knihoven i jejich zaměstnanců.

Minulý týden jsem se dívala na detektivní seriál. Zločincem tam byla, k mému překvapení, hezká knihovnice z veřejné knihovny. Že by to bylo součástí kampaně, jak přiblížit uživatelům knihovnickou profesi?

Na finále do Paříže poletí mladí tvůrci z Berouna a Karlových Varů

Johana Hošková z Gymnázia Joáchima Barranda v Berouně a Michaela Macová a Petr Švácha ze ZŠ J. A. Komenského v Karlových Varech budou počátkem prosince v Paříži reprezentovat Českou republiku v konkurenci mladých tvůrců dalších 18 zemí v evropském finále vyprávěcké soutěže *Safer Internet magický a přátelský*.

Do národního kola soutěže, které vyhlásila ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Petra Buzková 8. února 2005 na tiskové konferenci ke Dni bezpečnějšího internetu, došlo 184 soutěžních příspěvků z 26 základních škol a osmiletých gymnázií. S tématem Cesta s přáteli z celého světa do vzrušujícího a občas nebezpečného kybernetického světa internetu a mobilních technologií se vypořádali mladí autoři velmi dobře.

„Jako holka, která si vysnila, že bude spisovatelkou, jsem v dětství prošla spoustou literárních soutěží. Jako autorka knih pro děti a mládež jsem seděla v mnohých porotách jiných literárních soutěží. Ale žádná se nepodobala soutěži *Safer Internet*. Je dobré, že se dnešním mladým tvůrcům otevírají nové možnosti, kdy mohou obsahově i formálně využívat technologií odpovídajících současnosti,“ uvedla členka poroty, spisovatelka Ivona Březinová. „Snad jen... nechme jim příště více volnosti a nespazujeme jejich fantazii hotovými postavami s předem danými vlastnostmi,“ upozornila ve shodě s dalšími porotci na určité omezení, které přineslo autorům zadání soutěže.

Nejlépším z českých soutěžících předali 8. zříti ceny a zvláštní uznání poroty náměstek ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Karel Hrdý a celoevropská manažerka soutěže Janice Richardson, a to na festivalu Jičín – město pohádky. V kategorii od 12 do 16 let získala

první cenu Johana Hošková za povídku *in12-terral8 Spam1502*, kterou doprovodila nápaditými ilustracemi. Vítězka kategorie od 9 do 12 let Michaela Macová se spojila s Petrem Šváchou, který její povídku *Sít'* dal s pomocí technologie Flash podobu multimediální prezentace. Zvláštní cenu za povídku *Cesta do Bruselu* udělila porota čtveřici autorů ze Speciální školy pro sluchově postižené ve Valašském Meziříčí.

Literární soutěž pod patronací Viviany Redingové, členky Evropské komise odpovědné za informační společnost, organizuje síť Insafe. Na jejím portálu www.saferinternet.org budou v povídkové galerii zveřejněny nejzajímavější příspěvky z celoevropského finále.

Organizátorem soutěže *Safer Internet magický a přátelský* je v ČR tým CzeSI (Czech Safer Internet awareness node), prvního projektu programu Safer Internet v České republice, který získal podporu Evropské unie. Cílem projektu je zvýšit povědomí českých uživatelů internetu, zejména dětí, pedagogů a rodičů o možných hrozbách světové sítě, ale také vyvolat diskuzi, která napomůže definovat, co je to závadný či škodlivý obsah, co lze považovat za riziko, jak se potenciálním hrozbám vyhnout. Projekt koordinuje společnost Software602 (www.software602.cz), partnery jsou MŠMT ČR (www.msmt.cz) a společnost CZI (www.czi.cz), spolupracují na něm také sdružení BML a EPMA. Informace o projektu, jeho aktivitách, akcích a průběhu se nacházejí na www.saferinternet.cz. Zde jsou také zveřejněny výsledky soutěže a vítězné práce, postupně k nim přibudou i další oceněné soutěžní příspěvky.

JAROSLAV WINTER
winter@brezen.cz

Zdroje jsou dostupné v knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR

Turisté mohou na Slovensku navštívit místo, které je určitým způsobem spojeno s osobností jednoho z nejslavnějších ruských básníků. Přestože Alexander Sergejevič Puškin nikdy nenavštívil zámek v Brodzanech, zřízení jeho památníku v této lokalitě je oprávněné. Památník národní kultury Slovenské národní knihovny v zámku spravuje Slovenské muzeum A. S. Puškina. Zámek obývala Puškinova neteř (přesněji neteř jeho ženy). Do rakouského rodu Friesenhofů se provdala Puškinova švagrová Alexandra Nikolajevna Gončarovová. Její dcera a neteř Puškinovy manželky, Natália Friesenhofová-Oldenburgová se stala významnou osobností kraje kolem Brodzan. Získala si oblibu péčí o chudé. Zajímala se všestranně o umění. Vyšly jí dvě německé sbírky poezie, studovala malířství a stala se uznávanou malířkou Horního Ponitří. Muzeum samo má ovšem širší záběr, nekonzcentruje se na osobnost A. S. Puškina. Sleduje vývoj slovenské literatury v kontextu slovensko-ruských a slovensko-slovan-ských literárních vztahů od doby Velké Moravy do první poloviny 20. století. Expozice je zaměřena čtyřmi směry: na slovensko-ruské literární vztahy, na Brodziansko-puškinovskou tradici, na rodinu Friesenhofů a Oldenburgů a na život a dílo A. S. Puškina. (Knižnica. – Roč. 6, č. 2 [2005], s. 50–51, <http://www.ubytujsa.sk/servlets/page/800?cid=799&id=1560&cid=1078&PREF=676>, <http://www.culture.gov.sk/files/files/stranky/snk.rtf>, <http://www.snk.sk/brodzany/brodzany.html>)

Knihovníci často uvažují a hovoří o tom, zda lidé přestávají chodit do knihoven a proč. Veřejné knihovně Jána Bocatia v Košicích provedli průzkum, kterým chtěli získat informace o důvodech, pro něž čtenáři opouštějí svou knihovnu, ale i ověřit, zda ji skutečně opouštějí tak masově. První hypotézou tedy bylo, že úbytek zapsaných čtenářů dosáhne 30 %. Průzkum tuto hypotézu nepotvrdil – výsledek byl ještě horší. Jednalo se o 40,41 %. Úplně se nepotvrdily ani obvyklé domněnky o příčinách. Například nedostatečné doplňování fondu čtenářům buď nevadí, nebo ho nepociťují, respondenti ho neuvádějí tak často, jak se předpokládalo. Naopak průzkum zcela potvrdil, že významnou příčinou je nedostatek času na čtení a také zvyšování zápisného, nedostatečný návyk docházet do knihovny a (což je

obdobně) častá změna bydliště. Nepotvrdilo se také, že by si různá výpůjční místa knihovny přetahovala vzájemně uživatele. Vyšla najevo i jedna příčina, s níž autoři průzkumu původně nepočítali – statistiku zkreslují čtenáři, kteří služby knihovny potřebovali jen příležitostně. (Knižnica. – Roč. 6, č. 2 [2005], s. 41–43)

Organizace ERYICA (European Youth Information and Counselling Agency) přijala v r. 1993 na 4. všeobecném zasedání v Bratislavě Evropskou chartu informací pro mládež. V listopadu loňského roku byl na 15. zasedání rovněž v Bratislavě tento dokument aktualizován. Jedná se o soubor profesních zásad, které upravují informační práci s mládeží. Týká se tedy především činnosti středisek informací a služeb pro mládež. Za Českou republiku je partnerem této organizace IDM – Institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Plný text charty je na URL <http://www.eryica.org/WebPortal/DesktopDefault.aspx?Alias=Rainbow&TabID=33&Lang=en> (<http://www.eryica.org/WebPortal/LocalSol/DesktopModules/ViewItem.aspx?Alias=Rainbow&TabID=53&Lang=en&ItemID=1364&mid=68&smid=74>), <http://www.idm-msmt.cz/>, IJAB Informationen. – Č – 2 [2005], s. 32–33)

Rakousko v rámci šíření své kultury zakládá v zahraničí rakouské knihovny (studovny), oddělené od obdobných knihoven německých. K nejstarším z nich v Evropě patří Rakouská studovna Univerzitní knihovny v Mariboru (Univerzitetna knjižnica Maribor). Předěly ji, pokud lze zjistit, Rakouská knihovna v Brně na filozofické fakultě, dnes součást Moravské zemské knihovny, a Biblioteca di studi austriaci v Udine, obě otevřené v r. 1989. Slovinská studovna pořádá mezinárodní konference a semináře. V r. 2004 to byla konference o spolupráci slovinských a rakouských knihoven. Dále organizuje filmové večery. Studovna také loni navázala spolupráci s Rakouským institutem pro východní a jihovýchodní Evropu a Rakouským institutem v Lublani. S ním především spolupracuje při pořádání mezinárodních zkoušek Rakouský jazykový diplom (Österreichisches Sprachdiplom). http://www.vkol.cz/obzory/963_01.htm, <http://www.abaudine.org/librius.htm>, Pokročilo o delu Univerzitetne knjižnice Maribor za leto 2004. – Maribor: Univerzitetna knjižnica, s. 47)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

ČSN ISO 14416 (01 0142) Informace a dokumentace – požadavky na vazbu knih, periodik, seriálů a dalších papírových dokumentů pro užití v archívech a knihovnách – metody a materiály / zpracovala Kateřina Čadilová. Praha: Český normalizační institut, 2005. – 35 s. : il. Kk 35.718

ČSN ISO 11620 (01 0143) Informace a dokumentace – ukazatele výkonnosti knihoven. Změna 1, Doplňkové ukazatele výkonnosti knihoven / zpracovala Kateřina Čadilová. Praha: Český normalizační institut, 2005. – 14 s. Kk 35.684

Guide to libraries in London / compiled by Valerie McBurney and Paul Wilson. – 2nd ed. / Průvodce po knihovnách v Londýně. / London: British Library, 2004. – 355 s. : il. Kc 35.689

Sdružení knihoven České republiky : rok 2005 / odpovědný redaktor Jaromír Kubiček. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2005. – 95 s. Kpo 7.650/B

Automatizace knihovnické a informační činnosti

Archivy, knihovny, muzea v digitálním světě 2004 / redakce Jitka Zamrzlová. Praha: Národní technické muzeum, 2005. – 132 s. – (Rozpravy Národního technického muzea v Praze ; 190) Abdf 35.706

Automatizace knihovnických procesů – 10. : sborník z 10. ročníku semináře pořádaného ve dnech 3.–4. května 2005 v Liberci / sestavily Barbora Ramajzlová a Daniela Tkačíková. Praha: ČVUT – Výpočetní a informační centrum, 2005. – 155 s. : il. Ab 35.699

ZENDULKOVÁ, Danica: WinISIS 1.5.3 : příručka k systému. Bratislava: Centrum vedecko-technických informací SR, 2005. – 138 s. : il. Abda 35.685

Architektura knihoven

Drei Standorte, zwei Bibliotheken, eine Universität : Architektur und Konzeption der Universitätsbibliothek in Koblenz und Landau / hrsg. von Irmgard Lankenau. / Tři stanoviště, dvě knihovny, jedna univerzita : architektura a koncepce Univerzitní knihovny v Koblenz a Landau. / Landau: Knecht, 2002. – 144 s. : il. Aa 35.721

Guo ji tu shu guan jian zhu da guan = New library buildings of the world / Wu Jianzhong zhu bian. / Nové knihovny budovy světa. / Shanghai: Shanghai ke xue ji shu wen xian chu ban she, 1999. – 249 s. : barev. il. Aa T 60529

Organizace knihovních fondů

Building a national strategy for digital preservation : issues in digital media archiving / National digital information infrastructure and preservation program, Library of Congress. / Vytváření národní strategie pro digitální ochranu : otázky archivování digitálních médií. Washington: Council on Library and Information Resources, 2002. – 95 s. Ol 35.642

KAHN, Miriam B.: Protecting your library's digital sources : the essential guide to planning and preservation. / Ochrana digitálních zdrojů vaší knihovny : základní průvodce po plánování a uchování. / Chicago: American Library Association, 2004. – 104 s. Ol 35.123

Polish libraries today : foreign collections in polish libraries. Vol. 6 / ed.-in-chief Joanna Paształeniec – Jarzyńska. / Polské knihovny dnes : zahraniční sbírky v polských knihovnách. / Warsaw: National Library, 2004. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM) Oaa 310/CD-ROM

Sítě knihoven

HAGE, Christine Lind: The public library start-up guide. / Příručka pro zahájení provozu veřejné knihovny. / Chicago: American Library Association, 2004. – 166 s. Tsb 35.619

Knihovny Královéhradeckého kraje se představují : Královéhradecký kraj, Hradecko, Jičínsko, Náchodsko, Trutnovsko, Rychnovsko a Kostecko / na základě podkladů knihoven sestavila Božena Blažková. Hradec Králové: Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2004. – 1 sv. (volné listy ve složkách). Kfda 7.695/B

Univerzitná knižnica v Bratislave : multifunkčné kultúrne centrum / zostavil Tibor Trgüna. Bratislava: Univerzitná knižnica, 2005. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM) Tb 326/CD-ROM

Služby knihoven

DILEVSKO, Juris – GOTTLIEB, Lisa : Reading and the reference librarian : the importance to library service of staff reading habits. / Četba a informační pracovník : význam knihovnické služby pro podporu čtenářských návyků. / Jefferson: McFarland, 2004. – 263 s. Sd 35.637

PANTRY, Sheila – GRIFFITHS, Peter : Managing outsourcing in library and information services. / Řízení vnějších zdrojů, v knihovnických a informačních službách. / London: Facet, 2004. – 190 s. Kf 35.662

**Vybráno z databáze NIPOS
Článeková bibliografie**

BOHUMÍN (24 000 obyv., okres Karviná) • V srpnu má být po tříměsíční pauze obnoven provoz centrální budovy Městské knihovny v Bohumíně. Uskutečnila se druhá etapa rekonstrukce objektu, která si vyžádá celkové náklady ve výši kolem 1,5 mil. Kč. Budou provedeny vnitřní úpravy, změna přístupu, nová fasáda atd. Vloni provedená první etapa rekonstrukce se týkala prvního patra, letos je na řadě přízemí budovy. Opravy si vynutí přerušení provozu centrální knihovny, čtenáři však mohou po tuto dobu navštěvovat některou ze tří poboček. (Veřejná správa, č. 29, 2005)

ČESKÁ LÍPA (40 000 obyv.) • Městská knihovna T. G. Masaryka v České Lípě půjčuje zrakově postiženým spoluobčanům zvukové knihy. Ve svém fondu má 680 titulů audiokazet s mluveným slovem z různých žánrových oblastí. (Českolipský deník, 2. 7. 2005)

ČESKÝ TĚŠÍN (27 000 obyv., okres Karviná) • Při Městské knihovně v Českém Těšíně začal v lednu t. r. fungovat Musica klub. V prostorách knihovny, resp. v jejím oddělení hudby a umění, se pravidelně scházejí lidé, které spojuje zájem o hudbu, ať už jde o poslech, získávání nových informací či sdělování zážitků i názorů s ostatními. Náplní minulých setkání byl především rock a jazz (např. skupina Dire Straits či Peter Lipa), ale také hudba populární či folková. (Zpravodaj města Český Těšín, č. 1, 2005)

ČESKÝ TĚŠÍN (27 000 obyv., okres Karviná) • Městská knihovna, Muzeum Těšínska, KaSS Střelnice a Dům dětí a mládeže v Českém Těšíně připravily již tradiční soutěž pro děti ve věku 6–15 let nazvanou Za poklady z Těšínské truhly. V každé z těchto institucí musí účastník získat razítko (tedy celkem čtyři) na slosovatelný kupon. Rozhodující pro finále bude také papírová čepice, opatřená čtyřmi znaky pořadajících institucí, které soutěžící získá při plnění jednoduchých úkolů v těchto institucích. Slavnostní vyhodnocení soutěže se uskuteční 2. října, hlavní cenou bude víkendový pobyt čtyřčlenné rodiny v Beskydech. Program soutěže obsahuje např. divadelní představení Polské scény Těšínského divadla (a to 15. září, kdy bude celá akce zahájena), Taneční seminář pro pokročilé (výuka standardních a latinsko-

amerických tanců), Beskydy ve fotografii (dílna pro veřejnost, promítání diapositivů, fotovýlet aj.), poznávací výlet za skvosty lidové architektury a zvyky Těšínského Slezska, ukázky lidových řemesel a tvořivosti v regionu, výuka lidových, společenských a country tanců, Slezské příběhy a mýty – autorské čtení, country bál aj. (Zpravodaj města Český Těšín, č. 1, 2005)

KUTNÁ HORA (22 000 obyv.) • Obyvatelům příměstských čtvrtí Kutné Hory má začít sloužit bibliotaxi, který rozveze starším občanům knížky do míst, kde nejsou pobočky Městské knihovny, a i tam, kde byly zrušeny. S otevřením pobočky se počítá jen v nově budovaném kulturním centru v Kaňku. (Kutnohorský deník, 23. 7. 2005)

LIBEREC (100 000 obyv.) • Krajská knihovna v Liberci zahájila svou výstavní sezonu vernisáží výstavy fotografií členů liberecké organizace Hand for Help, která působila na Srí Lance v rámci pomoci po ničivých vlnách tsunami. (Liberecký deník, 2. 8. 2005)

SEDLČANY (8000 obyv., okres Příbram) • J. Adamcová z dětského oddělení Městské knihovny v Sedlčanech připravuje plán akcí pro děti na příští rok. Jde o nabídky literárních besed, zvýšení informační gramotnosti čtenářů a plán volnočasových aktivit. Osvědčená je též četba pohádkových babiček, při které babičky z domova důchodců chodí dětem předčítat pohádky. Paní Adamcová navštěvuje v pražské Národní knihovně pilotní rekvalifikační kurz zaměřený na práci v dětském oddělení. Aktivita pro volný čas, které knihovna připravuje, začínají být aktuální pro ekonomicky slabší rodiny, protože nahrazují drahé zájmové kroužky. (Příbramský deník, 18. 7. 2005)

TANVALD (7000 obyv., okres Jablonec nad Nisou) • Městská knihovna v Tanvaldě vyhlásila u příležitosti 100. výročí povýšení Tanvaldu na město literární soutěž, které se zúčastnilo 24 autorů z celé ČR. (Tanvaldský zpravodaj, č. 7, 2005)

ŽATEC (20 000 obyv., okres Louny) • V průběhu prvního pololetí letošního roku navštívilo Městskou knihovnu v Žatci 9442 návštěvníků, kteří si vypůjčili 60 000 knih všech žánrů. (Deník Lučan, 8. 7. 2005)

Druhý ročník Polabského knižního veletrhu

Již druhý rok, od 8. do 11. září 2005, se na výstavišti v Lysé nad Labem sešli nakladatelé, knihkupci, spisovatelé, ilustrátoři, čtenáři a knihovníci, aby vyjádřili svůj vztah ke knihám. V průběhu veletrhu byl pro návštěvníky také připraven bohatý doprovodný program: novinky některých nakladatelství, autorská čtení (i amatérských autorů), udílení cen, představování nových knih, jejich křty, autogramiády autorů, besedy a jiné zajímavosti.

Na webové stránce SVK v Kladně www.svkkk.cz je uvedena delší fotoreportáž z veletrhu.

Text a foto Jan Helcelet

< Ceny Klubu čtenářů Bohumila Hrabala

Jednu z nich obdrželo nakladatelství Mafá za vydání komiksu Přilisi hluchá samota Bohumila Hrabala. Kniha byla přeložena z francouzštiny, protože do podoby komiksu ji napsali francouzští autoři.

< Nejkrásnější knihy roku 2004

V expozici Ministerstva kultury ČR byl vystaven soubor Nejkrásnější české knihy roku 2004. Cenu za nejlepší ilustraci knihy Strom života získal Petr Sis.

^ Stánek středočeských knihoven

Prostory připravila Středočeská vědecká knihovna, a s výpomocí MěK v Lysé nad Labem a MěK Poděbrady zajišťovala službu. Kliprámy v interiéru představují největší knihovny ve Středočeském kraji a byly vytvořeny jako zvětšeniny záznamů z brožury Knihovny Středočeského kraje.

^ Ve svých stáncích se představily také MěK Lysá n. Labem a MěK Nymburk. První jmenovaná v Čitárně u Čerta pořádala akce pro děti i pro dospělé. Druhá umožnila ve svém stánku prezentaci několika nakladatelství (nejenom regionálních).

Nada Svozilová, Hana Prouzová, Anna Jirsová

Slovník slovesných, substantivních a adjektivních vazeb a spojení

Slovník zaplňuje mezeru v bohemistickém slovníkářství i mluvnictví: je první příručkou, která zachycuje konkrétní vazby a spojení u 16 000 českých sloves, substantiv a adjektiv. Každá lexikální jednotka je ve všech svých významech doložena charakteristickými spojeními, slovesa vždy celými větami. Uváděny jsou samozřejmě i vazby vícečlenné (lákat někoho na něco; říkat někomu něco o někom, o něčem). Slovník zachycuje též značný aktuální pohyb a změny vazebnosti (např. zmínit se o něčem – zmínit něco; kandidát něčeho – kandidát na něco).

Tato příručka bude k užtku všem, kdo se chtějí dobře vyjadřovat, především však těm, kdo s češtinou pracují profesionálně.

• 580 str., váz. lamino, 444 Kč

Olga Kolaříková

Téma osobnostních rysů v psychologii dvacátého století

Autorka ve své studii sleduje mnohost a rozmanitost přístupů psychologie k otázkám osobnostních rysů během uplynulého století. V první části jsou rozlišeny a charakterizovány různé teoreticko-metodologické koncepte osobnostních rysů: situacionistická, interakcionistická, lexikálně orientovaná, typologizující, faktorová. Druhá část uvádí významné přínosy jednotlivých odborníků k tvoření teorie rysů, třetí část pojednává o problematice přiřítání rysů konkrétním osobám.

V závěrečné úvaze hledá autorka v názorech psychologů i jiných odborníků směr, kterým by se téma osobnostních rysů mohlo v budoucnu ubírat.

• 114 str., brož., 95 Kč

Rudolf Zrůbek

Jaro, léto, podzim, zima / Duchovní dědictví Orlických hor

Etnografická studie, dělená kalendářními obdobími, zahrnující slovesné, hudební a jiné projevy či tradice českých, ale i německých obyvatel podhůří Orlických hor, jež od svého mládí sbíral a zapisoval tamní rodák a etnograf Rudolf Zrůbek.

• 344 str., brož., 250 Kč

Wichterle Otto **Vzpomínky**

Vzpomínky jednoho z nejvýznamnějších představitelů české vědy 20. století (1913–1998) jsou svědectvím o nekonečném zápase, který musel člověk s tvůrčím přístupem k životu v nelehkém století stírádajících se totalit svádět se státní mocí. Prof. ing. dr. techn. Otto Wichterle, DrSc., Dr. h. c. mult., byl chemikem světového významu (mimo jiné vynalezl silon a měkké kontaktní čočky), ale také „velkým občanem této země“, jak napsal jeden z jeho žáků Pavel Kratochvíl. „Celý svůj život bránil zdravý lidský rozum, lidskou slušnost a toleranci proti zneužívání moci totalitním státem. Za tyto své postoje byl pronásledován. Za války to bylo věznění gestapem, koncem padesátých let nucený odchod z vysoké školy, za normalizace odvolání z funkce ředitele ústavu, zákaz výjezdu do zahraničí a šikanování ze strany Státní bezpečnosti a normalizačních představitelů Akademie a ústavu.“

• 208 str., 9 str. čb. fot., váz., 195 Kč

Jan Mlynárik

Dějiny Židů na Slovensku

Výklad dějin Židů žijících na Slovensku od jejich příchodu na úsvitu dějin až po genocidu v letech 1939–1945 a poválečné pogromy a poslední exodus. „Stav existence latentního a přejívajícího antisemitismu na Slovensku bude zřejmě delší než samotné slovenské a židovské dějiny.“ – těmito nepřilíh optimistickými slovy končí Jan Mlynárik svou obsáhlou knihu doprovazenou černobílou fotografickou přílohou z archivů Židovského muzea v Praze.

Do češtiny přeložil Milan Pokorný.

• 360 str., 16 str. čb. fot. přílohy, váz., 360 Kč

ACADEMIA

nakladatelství AV ČR,
Legerova 61, 120 00 Praha 2

Knihy si můžete objednat na telefonním čísle 296 780 510, písemně na adrese Academia – expedice, Rozvojová 135, 165 02 Praha 6-Suchbát nebo prostřednictvím e-mailu: expedice@academia.cz. Skladovanou produkci naleznete na www.academia.cz

VEŘEJNÝM KNIHOVNÁM POSKYTUJEME 10 % RABAT.